

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Zahraniční obchod České republiky a Německa a jeho dopady na ekonomickou výkonnost
ČR

Foreign Trade of the Czech Republic and Germany and Its Impact on the Czech Republic's
Economic Performance

Student: Jan Štěpánek

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Milan Kaštan

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student:

Jan Štěpánek

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6202R027 Národní hospodářství

Téma:

Zahraniční obchod České republiky a Německa a jeho dopady na
ekonomickou výkonnost České republiky
Foreign Trade of the Czech Republic and Germany and Its Impact on the
Czech Republic's Economic Performance

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teoretické aspekty zahraničního obchodu
 3. Zahraničně-obchodní vztahy ČR a Německa
 4. Dopady zahraničního obchodu na ekonomiku ČR
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

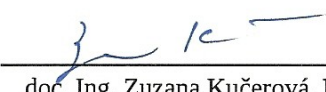
ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva, Božena PLCHOVÁ et al. *Zahraniční obchod*. 3. vyd. Praha: BIVŠ, 2007. ISBN 978-80-7265-106-4.
KADERÁBKOVÁ, Anna et al. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost IV*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-79-5.
SVATOŠ, Miroslav et al. *Zahraniční obchod*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.
TICHÁ, Lucie. *Vnější obchodní vztahy ČR*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2007. ISBN 978-80-7394-015-7.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

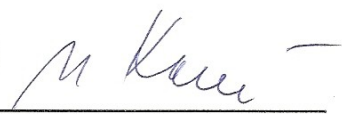
Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Milan Kaštan**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 10.05.2013

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem celou práci vypracoval samostatně.

10. května 2013

.....
Jan Štěpánek

Poděkování:

Zde bych velmi rád poděkoval Ing. Milanu Kaštanovi za trpělivost a ochotu, stejně tak i za připomínky a rady vedoucí k vypracování mé bakalářské práce.

Obsah

1 Úvod.....	- 5 -
2 Teoretické aspekty zahraničního obchodu.....	- 6 -
2.1 Vývoj zahraničního obchodu	- 6 -
2.2 Dějiny teorií zahraničního obchodu	- 7 -
2.3 Funkce zahraničního obchodu.....	- 12 -
2.4 Význam a vliv zahraničního obchodu na ekonomiku.....	- 12 -
2.5 Hlavní směry zahraniční obchodní politiky	- 13 -
2.6 Nástroje a opatření obchodní politiky.....	- 15 -
2.6.1 Autonomní nástroje	- 15 -
2.6.2 Smluvní nástroje.....	- 16 -
2.7 Dílčí shrnutí.....	- 17 -
3 Zahraničně-obchodní vztahy ČR a Německa	- 19 -
3.1 Obchodně-smluvní vztahy ČR.....	- 19 -
3.1.1 Smluvní postavení ČR v obchodních vztazích.....	- 19 -
3.1.2 Bilaterální vztahy ČR a Německa	- 20 -
3.2 Obchodní bilance mezi ČR a Německem.....	- 21 -
3.2.1 Objem zahraničního obchodu mezi ČR a Německem	- 21 -
3.2.2 Struktura zahraničního obchodu mezi ČR a Německem	- 24 -
3.3 Bilance služeb mezi ČR a Německem.....	- 26 -
3.3.1 Objem služeb poskytovaných mezi ČR a Německem	- 26 -
3.3.2 Struktura služeb poskytovaných mezi ČR a Německem	- 28 -
3.4 Přímé zahraniční investice ČR	- 29 -
3.4.1 Stav českých přímých investic v Německu.....	- 29 -
3.4.2 Příliv přímých investic z Německa do ČR.....	- 30 -
3.4.3 Stav německých přímých investic v České republice	- 31 -
3.5 Dílčí shrnutí.....	- 33 -
4 Dopady zahraničního obchodu na ekonomiku ČR.....	- 34 -
4.1 Srovnání vývoje makroekonomických ukazatelů v ČR a Německu.....	- 34 -
4.2 Vliv zahraničního obchodu ČR s Německem na ekonomiku ČR.....	- 38 -
4.2.1 Vliv salda zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na celkové saldo zahraničního obchodu ČR	- 38 -

4.2.2 Vliv salda zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na hrubý domácí produkt ČR	- 42 -
4.2.3 Vliv zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na nezaměstnanost v ČR	- 44 -
4.2.4 Vliv salda zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na běžný účet platební bilance ČR	- 46 -
4.2.5 Vliv německých investic do ČR na jejich celkový příliv	- 47 -
4.3 Dílčí shrnutí	- 48 -
5 Závěr	- 49 -
Seznam použité literatury	- 52 -
Seznam zkratek	- 55 -

1 Úvod

Zahraniční obchod je důležitým faktorem v ekonomickém rozvoji, a to nejen v dnešní vysoce globalizované společnosti, ale byl jím již v dobách dávno minulých. Žádný státní útvar nemá přístup ke všem zdrojům, které potřebuje ke svému úspěšnému rozvoji, vyvstává tak otázka, kde a jak si tyto zdroje opatřit. Nejvýhodnějším způsobem se ukázala být mezinárodní směna, tedy obchod.

Cílem této bakalářské práce je posoudit ekonomické dopady česko-německého zahraničního obchodu na hospodářství České republiky. Česká republika, jako relativně malá země uzavřená uprostřed Evropy, je ekonomicky závislá na mezinárodní směně zboží. Naproti tomu Německo je jeden z největších evropských států, s 82 miliony obyvateli dokonce stát nejlidnatější. Nejen z těchto důvodů je největší evropskou ekonomikou a jednou z největších ekonomik na světě. Ač historie tohoto sousedství nebyla vždy růžová, v posledních desetiletích z něj má Česká republika nezpochybnitelný prospěch a i díky dobrým vztahům s Němci dnes Česko patří mezi vyspělé evropské státy.

Druhá kapitola této práce je věnována teoretickým aspektům zahraničního obchodu. Je v ní přiblížen jeho historický vývoj a moderní teoretické koncepce, které jsou věnovány čistě snaze objasnit fungování mezinárodní směny, a to od dob zakladatele moderní ekonomie Adama Smithe až po nejmodernější teorie obchodu, které zůstávají platnými do dnes. Je v ní také představena současná obchodní politika, hlavní směry, kterými se v současnosti ubírá a nástroje, kterými je řízena, ať už na národní či mezinárodní úrovni.

Třetí kapitola je již zaměřena konkrétněji, a to na zahraničně obchodní vztahy dvou výše zmíněných zemí. Zahraniční obchod, který mezi nimi probíhá, je usměrňován množstvím bilaterálních smluv, jejichž cílem je jej co nejvíce usnadnit a zvýšit tak prospěch, který z něj obě země mají. Dále jsou popsány již konkrétní transakce probíhající mezi Českou republikou a Německem, spolu s detailnějším rozbořením jejich podoby. Vedle hlavních složek zahraničního obchodu v podobě obchodu se zbožím a službami jsou zmíněny i vzájemné investiční aktivity obou států.

V poslední, čtvrté části jsou nejdříve srovnávány základní makroekonomické charakteristiky České republiky a Německa. Pomocí nich a statistik představených v třetí části je pak demonstrován vliv zahraničního obchodu probíhajícího mezi těmito zeměmi na určité oblasti ekonomiky České republiky. Konkrétně se jedná o vývoj hrubého domácího produktu, míry nezaměstnanosti a stavu platební bilance.

2 Teoretické aspekty zahraničního obchodu

Období vzniku zahraničního obchodu můžeme přiřadit k době vzniku prvních států a jejich politickoekonomických uspořádání. Zahraniční obchod je jednou z nejvýznamnějších součástí vnějších ekonomických vztahů a dnes je hlavní součástí mezinárodní dělby práce téměř všech zemí. V současnosti jsou nejčastějšími objekty zahraničního obchodu potraviny, nerostné suroviny či spotřební zboží, kromě těchto prostých předmětů jimi ale čím dál častěji bývají také komplexní investiční celky (Svatoš, 2009).

První kapitola je rozdělena do šesti podkapitol. V nich je nastíněn historický vývoj zahraničního obchodu, o něco detailněji pak dějiny teoretických koncepcí zabývajících se právě zahraničně-obchodními vztahy. V práci jsou rovněž popsány všeobecné funkce zahraničního obchodu a jeho vliv na ekonomický růst, představeny jsou také dva hlavní směry obchodní politiky s jejich hlavními výhodami i nevýhodami. Poslední podkapitola se pak věnuje nástrojům používaným při prosazování obchodní politiky a jejich členění.

2.1 Vývoj zahraničního obchodu

Podle Svatoše (2009) už i ty nejstarší státní útvary musely řešit otázku, jak si opatřit zboží, jehož získání bylo, v tom lepším případě, vysoce nákladné či jinak náročné, v tom horším případě dokonce nemožné. Jiným zbožím tyto státy naopak oplývaly, měly jej dostatek, více, než samy dokázaly spotřebovat. Způsoby získání nedostatkového zboží byly v té době dva, mírový způsob jejich vzájemné směny nebo jejich ukořistění násilnou cestou.

Vzhledem k tomu, že negativa válečného konfliktu mohla převážet pozitiva ze získané kořisti, se v mnoha případech státy uchýlovaly k zahraniční směně. Nejstarší obchodní transakce se uskutečňovaly v podobě směňování jednoho zboží za druhé. Tento způsob obchodování se s postupným rozvojem zahraničního obchodu ukázal být velmi zdoluhavým a nedomyšleným, trpěl totiž jednou zásadní vadou: bylo velmi obtížné určit skutečnou cenu výrobků. Zjistit tak, kolik má obchodník s produktem A chtít po druhém obchodníkovi jeho produktu B, aby byla výměna adekvátní, bylo velice složité (nemluvě o tom, že často ono zboží vůbec nepotřeboval). Bylo tedy zapotřebí nějakého všeobecného ekvivalentu, zboží, které bylo mezi lidmi ceněné a které by s radostí přijímali na oplátku za své výrobky. Tuto roli na sebe převzaly drahé kovy, konkrétně zlato a stříbro, jejichž hlavní výhodou byl fakt, že i jejich malé množství mělo vysokou cenu. Vznikly tak první peníze,

nejdříve ve formě mincí, později z důvodů větší praktičnosti také ve formě papírových bankovek (Svatoš, 2009).

Významný rozvoj zahraničního obchodu nastal v období zámořských objevů, kdy evropské státy začaly vyhledávat nová odbytiště pro své výrobky a také zdroje nerostného bohatství. Dalším obdobím, kdy docházelo k upevňování role zahraničního obchodu, byla éra průmyslové revoluce. Vynalezení parního stroje, objev elektřiny, rozvoj průmyslových odvětví, zavedení sériové výroby a tedy nárůst celkové výroby, to vše znamenalo nutnost hledání nových trhů, na které by bylo možno exportovat přebytečnou produkci. Naopak ke značnému útlumu zahraničního obchodu došlo v období obou světových válek, kdy se její účastníci soustředili převážně na výrobu válečného materiálu a potravin pro své armády. Ve druhé polovině 20. století došlo k obnovení mezinárodní spolupráce díky tzv. vědecko-technické revoluci, i když i v této době byl zahraniční obchod omezován bipolárním rozdělením světa. Až posledních 20 let dochází díky vzniku mnoha mezinárodních obchodních organizací či politických uskupení ke značné liberalizaci zahraničního obchodu a rozvoji mezinárodní dělby práce (Svatoš, 2009).

2.2 Dějiny teorií zahraničního obchodu

Jak tvrdí Svatoš (2009), již v 17. století se objevovaly první vědecké studie zkoumající roli zahraničního obchodu v reprodukčním procesu (výroba-rozdělování-směna-spotřeba). V této době převládalo merkantilistické ekonomické myšlení, a merkantilistické doktríny měly velký vliv na hospodářskou politiku mnoha států. Merkantilismus se opíral o myšlenku národních zájmů, dle které prosperita národa spočívala v držbě peněz. Hlavním zdrojem peněz byl dle merkantilistů právě zahraniční obchod. Jeho hlavním významem ale nebyla podpora mezinárodní dělby práce a z ní plynoucí výhody, nýbrž podpora aktivní obchodní bilance. Věřili tedy v to, že pro úspěšné hospodaření státu je důležitá držba a hromadění peněz a že jejich shromažďováním lze dokonce ekonomicky oslabit ostatní státy. Tato teorie hry s nulovým součtem, kdy se o bohatství (kterým merkantilisté chybně rozuměli pouze drahé kovy) přetahuje vícero států, přičemž vyhrávají ty, které jich ukořistí více a dosáhnou tak aktivní obchodní bilance, se později ukázala jako mylná.

Dle Tiché (2007) byl nejznámějším představitelem merkantilismu Thomas Mun, obchodník a člen představenstva anglické Východoindické společnosti. Ta byla ranými merkantilisty ostře kritizována, jelikož jejím hlavním smyslem bylo obchodování s Indií,

přesněji pak nákup indického zboží za anglické zlato. Docházelo tak k odlivu zlata ze země. Mun však jako jeden z mála merkantilistů pochopil, že pasivní obchodní bilance s Indií Anglii neuškodí, pokud s jinou zemí dosáhne bilance aktivní. Jinými slovy, důležitá je pouze celková obchodní bilance, a pokud ta je aktivní, pak není na škodu, když některé její dílčí části zůstávají pasivní. Mun také vyzdvihoval výhodu reexportu. Pro Anglii bylo výhodné dovézt zahraniční suroviny a zaplatit za ně zlatem, protože ty pak po zpracování v anglických továrnách získaly na hodnotě a hotové výrobky bylo možné vyvézt za vyšší cenu, což vyústilo ve zvýšený příliv zlata do země. Thomas Mun tak jako jeden z prvních pochopil vliv struktury dovozu a vývozu na dlouhodobé saldo obchodní bilance.

Na přelomu 18. a 19. století byla merkantilistická teorie postupně nahrazována novou klasickou teorií. Ta vyvrátila merkantilistickou teorii hry s nulovým součtem a nahradila ji novou o hře s pozitivním součtem. Ta prokázala, že zahraniční obchod zvyšuje bohatství všech zúčastněných národů, nikoli jen těch s aktivní obchodní bilancí (Svatoš, 2009).

Holman (1991) zmiňuje, že s první významnou kritikou merkantilismu vystoupil anglický ekonom David Hume, který argumentoval kvantitativní teorií peněz. Podle ní se zvyšováním množství peněz v zemích s aktivní obchodní bilancí snižuje jejich kupní síla a zvyšuje cenová hladina. Vyšší ceny ale snižují konkurenceschopnost výrobků na zahraničních trzích, což má za následek zhoršování stavu platební bilance a odliv drahých kovů, které byly předtím v zemi hromaděny. Tato teorie je známá jako Humův zákon. Hume tímto způsobem kritizoval ochranářskou merkantilistickou politiku, která měla za následek omezování zahraničního obchodu a rozvoj pašeráctví.

Dalším ekonomem, který kritizoval merkantilistickou obchodní politiku, byl britský ekonom Adam Smith. Jeho nejznámější dílo *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* se, vedle jiného, zaměřuje také na úlohu zahraničního obchodu. V knize představil svou teorii absolutních výhod, dle které lze dosáhnout všeobecné prosperity tím, že každý stát bude vyrábět pouze ty výrobky, pro jejichž výrobu má nejlepší podmínky. Směnou těchto výrobků v zahraničí lze dosáhnout tzv. absolutních výhod a z nich plynoucího zvětšování bohatství. Smith tuto teorii představil v době, kdy v Anglii probíhala průmyslová revoluce. Anglie tak byla v čele produkce průmyslového zboží, které bylo v zahraničí velmi žádané. Díky téměř neexistující konkurenci si pak mohla diktovat ceny a často za své zboží požadovala protihodnotu v podobě surovin potřebných právě pro svou průmyslovou výrobu (Dunn, Mutti, 2004; Svatoš, 2009).

Jak dále Dunn a Mutti zmiňují (2004), Smithova teorie absolutních výhod byla v 19. století zdokonalena britským ekonomem Davidem Ricardem, který ve svém díle *Zásady politické ekonomie a zdanění* představil svou teorii komparativních výhod. Hlavní myšlenka této teorie spočívá v tvrzení, že zahraniční obchod je výhodný i pro ty země, které žádnou absolutní výhodu ve výrobě zboží nemají. Tyto země se dle Ricarda mají specializovat na to zboží, u kterého mají nejmenší absolutní nevýhodu. Pokud se každá země zaměří na výrobu zboží s nejvyšší komparativní výhodou, je v konečném důsledku dosaženo vyšší celkové světové produkce, než při aplikaci teorie absolutních výhod.

Dle Holmana (1991) sice byla Ricardova teorie mnohem propracovanější než ta Smithova, nelze ale opomenout její nedostatky. Krom faktického odsouzení chudých zemí k výrobě zboží s nízkou přidanou hodnotou a tedy nemožnosti jakkoli rozvíjet průmyslová odvětví, která jsou hlavním zdrojem ekonomického rozvoje, se Ricardo rovněž nezabýval otázkou mezinárodních směnných poměrů. Tomuto tématu se věnoval Ricardův žák John Stuart Mill. Mill upozorňoval na to, že aby docházelo k zahraniční směně, musí být cena určitého zboží na světových trzích nižší než na domácím trhu. Pro bližší určení světové ceny Mill použil zákon reciproční poptávky, který tvrdí, že mezinárodní směnný poměr je dán rovnováhou nabídky a poptávky. Mill tvrdil, že cena zboží na domácím trhu je dána náklady na jeho výrobu, zatímco na mezinárodním trhu náklady tvoří pouze pásmo, ve kterém se konečná cena nachází a konkrétně je určena až skutečnou poptávkou. Millova teorie tedy významně zpřesnila Ricardovu teorii, protože právě rozdílnost nákladů na výrobu určitého zboží v různých státech ovlivňuje cenu na mezinárodním trhu, a tedy ochotu jednotlivých zemí účastnit se zahraničního obchodu.

Na teorii komparativních výhod navázala také marxistická ekonomická škola. Její hlavní představitel, Karel Marx, obohatil tuto teorii o svou teorii mezinárodní hodnoty. Marx kritizoval především model dvou zemí a dvou zboží, na kterém je komparativní teorie postavena, skutečnost je totiž tomuto modelu velmi vzdálena. Kritizoval také zákon reciproční poptávky, protože zvýšení poptávky po zboží sice může na určitou dobu zvýšit jeho cenu, rovněž ale povede ke zvýšení nabídky, a tedy k poklesu ceny zpět na původní úroveň. Mezinárodní směnné poměry jsou tak určovány mezinárodními hodnotami směňovaného zboží, kdy těmito hodnotami Marx myslí množství společensky nutné práce použité k výrobě. Zahraniční obchod je tedy směnou národních prací, v čemž marxisté vidí zásadní problém zahraniční směny. Na rozdíl od klasiků, kteří považují zahraniční obchod za prostředek ke zvýšení bohatství všech zúčastněných států, marxisté tvrdí, že z něj mají užitek pouze ty státy, které získávají více cizí národní práce, než kolik samy vynaložily. Ač

proti zahraničnímu obchodu jako takovému marxisté nic nenamítají, jeho současnou podobu, která dle jejich názoru vede jen ke zvyšování propasti mezi bohatými a chudými zeměmi, tvrdě odmítají (Holman, 1991).

Jak dále Holman (1991) uvádí, na konci 19. století ovládla ekonomické myšlení neoklasická ekonomie, která rozdělila teorii mezinárodního obchodu na dvě části, čistou teorii a peněžní teorii. Čistá teorie mezinárodního obchodu vychází z Ricardovy teorie komparativních výhod. Neoklasikové z ní ale odstranili pracovní teorii hodnoty a nahradili ji novou teorií výrobních faktorů.

Tuto teorii rozvinuli švédští ekonomové Eli Heckscher a Bertil Ohlin, kteří ji založili na dvou předpokladech. Prvním z nich je odlišnost různého zboží v náročnosti na jednotlivé výrobní faktory, tím druhým pak vybavenost zemí těmito výrobními faktory. Základní poučka Heckscher-Ohlinovy teorie zní: země bude vyrábět a exportovat to zboží, které je relativně náročné na ten výrobní faktor, jímž je země relativně nejlépe vybavena. Nejhojnější výrobní faktor v dané zemi je totiž relativně levný, proto i výrobky náročné na tento faktor budou levné. Nicméně i sami neoklasikové museli uznat dva hlavní nedostatky této teorie. Ta totiž předpokládá, že pro výrobu určitého zboží je ve všech zemích zapotřebí stejná kombinace výrobních faktorů, nepřipouští jejich vzájemnou substituci. Teorie také nebere v úvahu mobilitu jednotlivých výrobních faktorů (Dunn, Mutti, 2004).

Heckscher-Ohlinovu teorii dále rozvinuli Američané Wolfgang Stolper a Paul Samuelson, kteří podrobněji formulovali účinek zapojení země do mezinárodního obchodu na ceny výrobních faktorů. Stolper-Samuelsonův teorém tvrdí, že země, která se zapojí do mezinárodního obchodu, navýší výrobu zboží náročného na hojné výrobní faktory a omezí výrobu zboží náročného na vzácné výrobní faktory. Zvýšená, respektive snížená, poptávka po těchto výrobních faktorech pak způsobí růst, respektive pokles jejich cen. Zatímco podle klasiků tak zapojení do mezinárodního obchodu prospívá zemi jako celku, neoklasikové tuto teorii dále rozvíjejí a dle nich z něj mají různé důchodové skupiny odlišný přínos (Dunn, Mutti, 2004).

Podle Holmana (1991) dnes neoklasičtí ekonomové příčiny zapojování se do zahraničního obchodu vysvětlují primárně za pomoci Heckscher-Ohlinovy teorie, zároveň ale připouští, že část zahraničního obchodu je nutno vysvětlit i jinými způsoby, než jen vybaveností výrobními faktory. A to například teorií klesajících nákladů, kdy zvyšováním množství výroby dochází ke snižování nákladů na jednotku výrobku, nebo teorií cyklu výrobku, dle které má země ve výrobě nového výrobku dočasnou výhodu do doby, než se

jej naučí vyrábět v zemích s lepší vybaveností výrobními faktory potřebnými pro jeho výrobu.

Teorii zahraničního obchodu se do určité míry zabývala také keynesiánská škola. John Maynard Keynes se sice ve svém díle *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz* zabýval tímto tématem jen okrajově, nicméně jeho nástupci teorii zahraničního obchodu dále rozvinuli. Na rozdíl od neoklasiků se ale zabývali makroekonomickým pohledem na tuto problematiku a jejich hlavním přínosem byla analýza vztahů mezi zahraničním obchodem a národním důchodem. Hlavním poznatkem keynesiánců je pozitivní vliv vývozu na národní důchod, zatímco dovoz ovlivňuje velikost národního důchodu negativně (Holman, 1991).

Jak zmiňuje Bartková (2007), na ekonomických předpokladech těchto dvou škol jsou postaveny rovněž dvě následující teorie, jejichž účinky lze v dnešní globalizované ekonomice relativně snadno pozorovat.

První z nich je tzv. teorém lokomotivy, který je založen na důchodovém vyrovnávacím mechanismu platební bilance a na keynesiánských předpokladech ekonomického systému. Předpokladem tohoto teorému je recesní mezera a přebytek na účtu obchodní bilance v zemi, která je lokomotivou. Tato země bude chtít recesní mezeru uzavřít, a podpoří tak ekonomický růst. Toto opatření nejenže bude mít pozitivní vliv na domácí ekonomiku v podobě zvýšené domácí poptávky, země také může zvýšit množství importovaného zboží díky své přebytkové obchodní bilanci. Zvýšení dovozu v této zemi pak má za následek růst vývozu v jiné zemi a v konečném důsledku pak i nárůst jejího produktu. Domácí ekonomika se tak stala lokomotivou svého zahraničního partnera (Bartková, 2007).

Druhou teorií je tzv. princip importované inflace, který je založen na fungování cenového vyrovnávacího mechanismu platební bilance a na neoklasických předpokladech ekonomického systému. Základní podmínkou fungování tohoto principu je ekonomika na úrovni potencionálního produktu. Pokud v domácí ekonomice dojde k ekonomickému růstu, pak v jeho důsledku vzroste agregátní poptávka. Problém nastává na straně agregátní nabídky, ekonomika je ve stavu, kdy jsou optimálně využívány všechny zdroje, dochází tak jen k minimálnímu růstu produktu za cenu razantního zvýšení cenové hladiny. Růst cen v domácí zemi je lákadlem pro výrobce v zahraničí, kteří za účelem dosažení vyššího zisku zvýší export do této země. Vyvážející země je ale rovněž na úrovni potencionálního produktu, není možné zvýšit nabídku a export tak funguje na úkor tamější domácí nabídky.

Nedostatek na zdejší domácím trhu má pak za následek rovněž zvýšení cenové hladiny. Došlo tak k importu inflace (Bartková, 2007).

2.3 Funkce zahraničního obchodu

Podle Šimkové (2005) je fungování zahraničního obchodu závislé na ekonomické úrovni daného státu. Nicméně existují obecné funkce, které zahraniční obchod plní. Jsou to funkce:

- transformační,
- růstová,
- bariérová.

„Transformační působení zahraničního obchodu představuje historicky prvotní smysl ekonomických vztahů se zahraničím“ (Šimková, 2005, s. 18). Díky působení této funkce zahraniční obchod transformuje vyrobenou produkci v požadovanou spotřebu užitou v domácí ekonomice. Domácí výroba a zdroje mohou být nahrazeny dovozem zboží či výrobních faktorů ze zahraničí. Zahraniční obchod tak ovlivňuje formování vnitřní ekonomické rovnováhy země.

Růstová funkce vyjadřuje, že zapojením země do mezinárodního obchodu dochází k úsporám národní práce díky nahrazení domácí výroby dovozem zahraničního zboží. V důsledku toho dochází ke zvýšení tempa růstu nad možnosti ekonomik, které jsou vůči zahraničí izolované a mezinárodního obchodu se neúčastní.

Bariérová funkce má negativní působení na růst domácí ekonomiky. Typickým příkladem je zánik nově vzniklého odvětví pod náporu levnějších konkurenčních výrobků ze zahraničí. Jiným příkladem může být zvýšení objemu exportu až na úroveň, kdy dochází k nedostatku zboží na domácím trhu a tím pádem i k poklesu ekonomiky. S tím je úzce spjat i vývoz výrobků s nízkou přidanou hodnotou a tedy i celkovou nízkou cenou (Šimková, 2005).

2.4 Význam a vliv zahraničního obchodu na ekonomiku

Svatoš (2009) používá pro zhodnocení významu zahraničního obchodu na ekonomiku tří hledisek:

- efektivnost,
- proporcionalitu,

- demonstrativní efekt.

Efektivností se rozumí snaha zaměřit se v exportní politice na to zboží, při jehož výrobě může země dosáhnout co největších úspor v oblasti výrobních faktorů. Na toto zboží je pak zaměřen výzkum, vývoj, propagace apod.

Proporcionalita vyjadřuje vztah mezi velikostí domácího trhu a průmyslové základny. Existuje ale jen pár zemí, kterým tyto parametry dovolují soběstačný vývoj bez výrazné potřeby zapojení se do zahraničního obchodu.

Demonstrativní efekt spočívá v tvrzení, že zahraniční obchod je vizitkou úrovně ekonomiky dané země. Každá země svým vývozním programem demonstruje svou technologickou vyspělost, zatímco dovozní program je známkou řešení problému proporcionality (Svatoš, 2009).

Podle Svatoše (2009) je vliv těchto tří faktorů na ekonomiky jednotlivých zemí různý, v zásadě ale platí, že čím je země větší a má více obyvatel, tím je její závislost na zahraničním obchodě menší. Vliv zahraničního obchodu na ekonomickou výkonnost země se nejčastěji kvantifikuje poměrem objemu zahraničního objemu k HDP. U největších ekonomik světa je tento podíl relativně malý, okolo 30 %, u menších států s malým počtem obyvatel naopak dosahuje i více než 70 %. Tyto země tak kladou důraz na aktivní přístup k zahraničnímu obchodu, jehož hlavním znakem je snaha o dosažení co nejjednoduššího přístupu na zahraniční trhy. Vývoz je totiž jednou ze základních hnacích sil ekonomického růstu a počet zemí prosazujících aktivní pojetí zahraničního obchodu neustále roste.

2.5 Hlavní směry zahraniční obchodní politiky

Podle Černohlávkové a Plchové (2007) jsou v zahraničním obchodě uplatňovány dva hlavní směry obchodní politiky: ochranářství (protekcionismus) a volný obchod (liberalismus). Oba tyto směry mají svá pro a proti, a jsou tak předmětem studia již od konce 18. století.

Protekcionismus je využíván v případě potřeby ochrany domácích odvětví průmyslu, především v době jejich vzniku, kdy je zapotřebí jejich ochrana před zahraničními výrobky, kterým nemohou cenově konkurovat. Protekcionistická politika má své výhody:

- dovoz může mít na domácí ekonomiku špatný vliv v podobě zvýšení nezaměstnanosti (tzv. transferový efekt),

- makroekonomická nestabilita v jiných zemích se může přenést také na domácí ekonomiku,
- přílišná závislost na dovážení důležitých surovin může být pro ekonomiku nebezpečná v případě náhlého přerušení dovozu (Černohlávková, Plchová, 2007).

Šimková (2005) rovněž zmiňuje, že jedním z argumentů pro prosazování protekcionistické obchodní politiky je snaha o ochranu domácí výroby a udržení vysoké zaměstnanosti. Toho má být dosaženo právě přesunem poptávky z dováženého zboží na domácí výrobky. Protekcionistická politika ale také trpí mnoha nedostatky, vyšší ceny výrobků vedou ke snižování spotřeby a životní úrovně nebo díky ní dochází ke snižování konkurenceschopnosti domácích výrobců a tedy k poklesu exportu (což může vést k růstu nezaměstnanosti, čímž je zpochybněn výše zmíněný argument ochrany zaměstnanosti právě díky protekcionistické politice).

Právě díky těmto důvodům se stále více zemí obrací k liberalismu. Liberalismus je charakterizován snahou o postupné odstranění obchodních omezení jak celního, tak i necelního charakteru. Mezi výhody liberální politiky patří například:

- nižší konečná cena výrobků,
- růst specializace a snaha o využívání komparativních výhod produkce,
- zvýšení množství obchodovatelného zboží díky rozšíření trhu,
- snižování výrobních nákladů díky zavedení sériové výroby,
- zvýšení konkurence na domácím trhu,
- udržení cenové stability (Černohlávková, Plchová, 2007).

Teoretický základ volného obchodu začal vznikat již v 18. století. V té době působila ve Francii skupina liberálních ekonomů známých jako fyziokraté, kteří prosazovali hospodářský liberalismus „laissez faire“ společně s volným obchodem. Rovněž kritizovali merkantilistickou politiku, která měla za následek úpadek francouzského zemědělství, podle nich bylo právě zemědělství jediným produktivním odvětvím ve francouzském hospodářství. Fyziokraté tak položili základy teorie zahraničního obchodu, které byly později rozvinuty představiteli klasické školy (Fojtíková, 2009).

Nicméně první obchodní smlouvy byly uzavírány dávno před tím, než teoretické koncepce volného obchodu vůbec začaly vznikat. Jednou z prvních obchodních smluv je Tordesillaská smlouva z roku 1494 mezi Španělskem a Portugalskem. Tato smlouva nebyla

obchodní v pravém slova smyslu, ve skutečnosti určovala sféry vlivu těchto dvou států na nově objeveném americkém kontinentě a urovnávala tak spory o vlastnictví tohoto území. V roce 1703 došlo k uzavření tzv. Methuenovy obchodní smlouvy mezi Portugalskem a Anglií. Díky této smlouvě mělo dojít k navýšení anglického exportu do Portugalska a ke snížení anglických cel na víno z Portugalska (až na jednu třetinu cel uvalovaných na víno z Francie). Tato smlouva, která byla v roce 1836 zrušena, posloužila Davidu Ricardovi při jeho tvorbě teorie komparativních výhod. V roce 1833 potom vznikl německý celní spolek (Zollverein), který měl znaky celní unie, tedy byla zrušena všechna vnitřní cla a byl vytvořen sazebník cel vnějších. Asi nejvýznamnější obchodní dohodou je ta z roku 1860, Cobden-Chevalierova dohoda mezi Anglií a Francií. Obě země mezi sebou zrušily celní poplatky u velkého množství obchodovaného zboží, zajímavým bodem byla také doložka nejvyšších výhod, která zajišťovala oboustranné čerpání výhod udělených jiným zemím (Fojtíková, 2009).

2.6 Nástroje a opatření obchodní politiky

Jak zmiňují Černohlávková a Plchová (2007), k uskutečňování své obchodní politiky používá stát množství nástrojů a opatření. Nejčastěji je tato pravomoc v rukou ministerstev, ať už obchodu, průmyslu, zahraničních věcí apod. Nástroje obchodní politiky jsou členěny na autonomní a smluvní, kdy autonomní nástroje jsou považovány za primární, smluvní nástroje za sekundární. Autonomní nástroje jsou historicky starší, nicméně s postupem času a rozvojem zahraničního obchodu je od nich upuštěno právě ve prospěch nástrojů smluvních. Hlavním důvodem je to, že použití restriktivních opatření vůči jinému státu zpravidla vede k odvetnému opatření z jeho strany, což může v konečném důsledku omezit vzájemné obchodní vztahy. Právě z tohoto důvodu bývá tedy čím dál častěji přistupováno k smluvním nástrojům, ať už bilaterálním (mezi dvěma státy) či multilaterálním (mezi více státy) smlouvám.

2.6.1 Autonomní nástroje

Černohlávková a Plchová (2007) člení autonomní nástroje na dvě skupiny dle toho, jestli slouží k omezení dovozu či k podpoře vývozu.

Nástroje sloužící k omezení dovozu jsou děleny do dvou skupin, na tarifní nástroje (cla) a netarifní nástroje.

„Cla jsou dávky vybírané ze zboží při přechodu hranice státu, neboli je to suma peněz, kterou platí dovozce vládě za možnost přivést zboží do její země“ (Šimková, 2005, s. 85). Cla vznikla ve Velké Británii a jsou nejstarším obchodněpolitickým prostředkem, nicméně jejich význam se snižuje a jsou nahrazována novými a méně nápadnými způsoby, jak omezit dovoz. Celní poplatky se dělí do několika skupin dle toho, k čemu slouží, kdy se vybírají či jak jsou stanovována (Černohlávková, Plchová, 2007).

Druhou skupinou nástrojů k omezení dovozu jsou nástroje netarifní. Podle Šimkové (2005) jsou děleny do čtyř skupin:

- množství omezení, která stanovují největší povolené množství dovozu či vývozu daného typu zboží,
- minimální cena, za kterou musí dovozce dovezené zboží na domácím trhu prodávat,
- devizové restrikce, jež jsou nejčastěji používány zeměmi s nedostatkem konvertibilní měny či se zápornou platební bilancí, kdy mají omezit nebo úplně zakázat vývoz kapitálu ze země,
- normy, nejčastěji v podobě přísných zdravotnických či hygienických předpisů.

Kromě podpory domácích výrobců omezováním dovozu výrobků zahraničních producentů se většina zemí snaží různými způsoby také podporovat vývoz zboží. Tyto nástroje jsou děleny do čtyř skupin:

- vládní úvěry, které může vláda domácí země poskytnout jiné zemi za podmínky, že ta za něj nakoupí zboží právě ve věřitelské zemi,
- státní záruky za dodavatelské úvěry, kdy stát může pojistit úvěry poskytované domácími výrobci zahraničním odběratelům pro případ jejich nesplacení,
- devalvace měny, díky které je vyvážené zboží pro ostatní státy levnější, na druhou stranu je ale v tomto případě nutno počítat se zdražením dovozu,
- vývozní subvence, tedy přímá finanční pomoc například v podobě bonusu ve formě navrácení některých daní či celních poplatků nebo jako sleva na nákup energií (Černohlávková, Plchová, 2007).

2.6.2 Smluvní nástroje

Podle Černohlávkové a Plchové (2007) je smluvními nástroji regulován zahraniční obchod tak, jak se na tom zúčastněné země domluvily. Dohody se nejčastěji týkají

používání výše zmíněných autonomních nástrojů. Výhodnost těchto dohod pak bývá závislá na vyjednávacích schopnostech zúčastněných zemí, obecně však platí, že i pro slabší země je vzájemná dohoda výhodnější než jednostranné úpravy podmínek obchodu ze strany ostatních zemí. Smluvní nástroje se dělí na dvoustranné a mnohostranné.

Dvoustranné smluvní nástroje jsou využívány při obchodních jednáních mezi dvěma zeměmi. Nejdůležitějšími jsou obchodní smlouvy a obchodní dohody, kdy obchodní smlouvy jsou uzavírány na nejvyšší státní úrovni, jsou dlouhodobé a formalizované, kdežto obchodní dohody zpravidla na tyto smlouvy navazují a konkretizují je (Černohlávková, Plchová, 2007).

Jak zmiňují Černohlávková a Plchová (2007), mnohostranných smluvních nástrojů je využíváno v případech, kdy se uzavírání obchodních smluv a dohod zúčastňuje více zemí. Nejčastěji se jedná o různé formy integračních uskupení, jako jsou:

- pásmo volného obchodu, kdy jsou odstraněna cla při vzájemném obchodu mezi členy této integrace, přičemž ale výše celních poplatků vůči třetím zemím je v režii každého členského státu nezávisle na ostatních,
- celní unie, jejíž členové už rozhodují o celních poplatcích uvalených na třetí země společně,
- společný trh, v němž je vedle volného pohybu zboží umožněn také volný pohyb ostatních výrobních faktorů, tedy pracovní síly a kapitálu.

Vedle těchto integrací patří k mnohostranným smluvním nástrojům také mezinárodní organizace, zabývající se otázkou mezinárodního obchodu a odstraňování bariér v něm. Nejznámější organizací je pravděpodobně Světová obchodní organizace, neboli WTO, významnou roli zastává také Evropská unie (Černohlávková, Plchová, 2007).

2.7 Dílčí shrnutí

Historie vzniku zahraničního obchodu se datuje do dob formování prvních státních útvarů, počátky teoretických koncepcí zahraničního obchodu pak do 17. století. Už tenkrát totiž zahraniční obchod hrál podstatnou roli v ekonomickém rozvoji a jeho důležitost pro růst světové ekonomiky přetrvává dodnes. Proto je zahraničně-obchodní teorie neustále inovována. V dnešní době v podstatě existují dva hlavní směry zahraničně-obchodní politiky a je velmi těžké mezi nimi najít tu správnou rovnováhu, která by zemi přinesla kýženou prosperitu. V minulosti převládaly snahy o omezování a kontrolování množství a

struktury zahraničního obchodu, dnes je naopak zahraniční obchod co největší měrou liberalizován, čemuž se ostatně snaží napomoci i velké množství obchodních organizací a politických uskupení.

3 Zahraničně-obchodní vztahy ČR a Německa

Česká republika je ekonomicky velmi závislá na okolních státech, proto se už od svého vzniku aktivně zapojuje do organizací snažících se o odbourávání obchodních bariér, sbližování ekonomik a zlepšování mezinárodních vztahů. Nejdůležitější z těchto organizací je pro Českou republiku bezpochyby Evropská unie, jejíž součástí je i Spolková republika Německo, která je již řadu let považována za nejdůležitějšího partnera České republiky v oblasti obchodních vztahů a česká ekonomika je na tu německou silně navázána.

Třetí kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol. První z nich popisuje obchodní vztahy České republiky s ostatními státy a poté konkrétněji s Německem. Další podkapitoly se pak věnují právě česko-německým obchodním vztahům, detailněji jsou rozebírány vztahy v oblasti zahraničního obchodu se zbožím a službami a také v oblasti vzájemných investičních aktivit.

3.1 Obchodně-smluvní vztahy ČR

Česká (tehdy ještě československá) republika prováděla aktivní zahraničně-obchodní politiku již v období po druhé světové válce, zahraniční obchod byl totiž pro relativně vyspělou, ale zároveň malou československou ekonomiku velmi důležitým prvkem k obnovení hospodářského růstu narušeného válkou. Součástí této politiky je také uzavírání obchodních smluv, ať už bilaterálních či multilaterálních (Plchová, 2007).

3.1.1 Smluvní postavení ČR v obchodních vztazích

V roce 1947 se tak Československo připojilo k zakládajícím členům mezinárodní dohody o clech a obchodu GATT (General Agreement on Tariffs and Trade). Po roce 1948 sice nový politicko-ekonomický systém přispěl k významnému omezení dalšího působení Československa v této skupině, i přesto ale československé aktivní členství v GATT (jako jediné komunistické země) přineslo Československu mnoho výhod, zejména v podobě zvyšování konkurenceschopnosti československého zboží na trzích v západní Evropě. Po rozpadu federace se oba nástupnické státy staly řádnými členy GATT a 1. ledna 1995 patřily obě země mezi zakládající členy Světové obchodní organizace (WTO), která nahradila v roce 1994 zaniknuvší GATT (Plchová, 2007).

Jak dále Plchová (2007) zmiňuje, členství ve světové obchodní organizaci nechávalo České republice prostor pro vlastní zahraničně-obchodní politiku, ať už se jednalo o celní poplatky, antidumpingový zákon či zákon o opatření při dovozu a vývozu

výrobků. Důležité bylo rovněž uzavírání smluvních dohod jak s jednotlivými státy, tak i s mezinárodními organizacemi.

Podepsána byla například *Smlouva o vytvoření celní unie mezi ČR a SR*, která měla zajistit volný pohyb zboží a služeb, či hospodářskou integraci. Hlavním důvodem jejího vzniku byla existující provázanost obou ekonomik, jejíž přerušení by mohlo vést k mnoha negativním důsledkům.

V roce 1993 byla podepsána *Evropská dohoda o přidružení ČR k ES*, která se kromě zahraničního obchodu týkala volného pohybu pracovních sil a kapitálu a také hospodářské či finanční spolupráce.

Významnou smlouvou byla *Středoevropská dohoda o volném obchodu*. Ta si kladla za cíl stabilizovat východní trhy po rozpadu východního bloku a posléze i RVHP. Jejím úkolem tak bylo postupné odstraňování celních poplatků a jiných netarifních překážek a následné vytvoření zóny volného obchodu (Fojtíková, 2009).

Jak připomíná Plchová (2007), po vstupu do Evropské unie v roce 2004 se Česká republika stala součástí celní unie a vůči třetím zemím je nucena uplatňovat společnou obchodní politiku. Již tak nemůže tvořit vlastní obchodní politiku, ale jen se podílet na tvorbě té společné.

Zásadní změna proběhla u velikosti celních sazeb. Položky, na které bylo dle tehdejšího českého celního sazebníku uvaleno clo, byly rozděleny do tří skupin: sazba buďto zůstala stejná jako ta, která byla v té době platná v rámci Evropské unie, nebo se musela snížit či zvýšit tak, aby odpovídala právě společnému sazebníku. Zatímco u průmyslových výrobků došlo k rozdělení do všech tří zmíněných skupin, u zemědělských produktů byla situace odlišná. Společná zemědělská politika EU si klade za cíl chránit domácí producenty, což vedlo k nárůstu celních sazeb u většiny produktů dovážených ze třetích zemí (Plchová, 2007).

3.1.2 Bilaterální vztahy ČR a Německa

Bilaterální smlouvy mezi Českou republikou a Německem byly uzavírány již před rokem 1989, a ač jsou oba zmíněné státy členy Evropské unie i jiných mezinárodních obchodních organizací, dle Ministerstva zahraničních věcí (2013) stále zůstává v platnosti velké množství obchodních smluv a dohod, které upravují jejich vzájemné obchodní vztahy:

- č. 83/1975 Sb.: Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Spolkové republiky Německa o dalším rozvoji hospodářské, průmyslové a technické spolupráce
- č. 18/1984 Sb.: Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německa o zamezení dvojího zdanění v oboru daní z příjmu a z majetku
- č. 573/1992 Sb.: Dohoda mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o podpoře a vzájemné ochraně investic a Protokol
- č. 135/2003 Sb.m.s: Dohoda mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Spolkové republiky Německo o vzájemném zaměstnávání československých a německých občanů za účelem rozšíření jejich odborných a jazykových znalostí z 23. 04. 1991
- Ujednání mezi Federálním ministerstvem zemědělství a výživy Československé federativní republiky a Spolkovým ministrem výživy, zemědělství a lesnictví Spolkové republiky Německo o podpoře spolupráce podniků v oblasti zemědělství, lesnictví a potravinářství (MZV, 2013a)

Vedle těchto smluv a dohod je mezi ČR a Německem uzavřena řada dalších, upravujících spolupráci v odvětví silniční, železniční, vodní či letecké dopravy, dále například v otázkách ochrany životního prostředí, vědeckotechnické spolupráce nebo vzájemné pomoci v případě postižení přírodními katastrofami.

3.2 Obchodní bilance mezi ČR a Německem

Podle Kotlána (2001) obchodní bilance zachycuje rozdíl mezi hodnotami vyvezeného a dovezeného zboží. Obchodní bilance je součástí běžného účtu platební bilance, jejím saldem se pak rozumí rozdíl mezi exportem a importem, to tak může nabývat kladných (export je větší než import) nebo záporných (import je větší než export) hodnot.

3.2.1 Objem zahraničního obchodu mezi ČR a Německem

Česká republika a Německo jsou významnými obchodními partnery. Množství zboží překračujícího hranice mezi těmito dvěma státy se téměř každoročně zvyšuje, v tabulce 3.1 je zobrazen vývoj celkového objemu zahraničního obchodu mezi Českou republikou a Německem v posledních deseti letech.

Tabulka 3.1 Vývoj zahraničního obchodu mezi ČR a Německem v letech 2002-2011

Rok	Dovoz (mil. Kč)	Vývoz (mil. Kč)	Saldo OB (mil. Kč)
2002	430 480	457 134	26 655
2003	469 319	507 154	37 835
2004	554 336	623 099	68 763
2005	550 495	628 530	78 034
2006	599 422	684 974	85 552
2007	670 186	762 341	92 155
2008	643 328	759 662	116 334
2009	528 649	694 482	165 833
2010	613 698	819 245	205 547
2011	685 726	922 482	236 756

Zdroj: ČSÚ (2013), vlastní zpracování

Z tabulky je patrný velký význam německého trhu pro české hospodářství. Již před vstupem České republiky do Evropské unie byla bilance obchodu mezi těmito dvěma zeměmi aktivní na straně ČR, po roce 2004 se situace zlepšila ještě výrazněji a čistá pozice pro ČR se tak každým rokem zvyšuje. V zatím posledním statisticky zaznamenaném roce 2011 překročila hodnota vyvezeného zboží hodnotu zboží dovezeného o téměř 237 miliard korun. Zajímavý je rovněž dopad poklesu dovozu a vývozu oproti předcházejícím období v letech 2008 a 2009. Ačkoli došlo vlivem hospodářské recese k propadu obou těchto ukazatelů, absolutní celková bilance zůstala aktivní a oproti předchozím létům nepolevovala v růstu.

Tabulka 3.2 zobrazuje podíl objemu zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na celkovém objemu zahraničního obchodu uskutečňovaného Českou republikou.

Tabulka 3.2 Podíl zahraničního obchodu s Německem na zahraničním obchodě ČR

Rok	Vývoz celkem (mil. Kč)	Vývoz do SRN (mil. Kč)	Podíl (%)	Dovoz celkem (mil. Kč)	Dovoz ze SRN (mil. Kč)	Podíl (%)
2002	1 254 860	457 134	36,4	1 325 671	430 480	32,5
2003	1 370 930	507 154	37,0	1 440 723	469 319	32,6
2004	1 722 657	623 099	36,2	1 749 095	554 336	31,7
2005	1 868 586	628 530	33,6	1 829 962	550 495	30,1
2006	2 144 573	684 974	31,9	2 104 812	599 422	28,5
2007	2 479 234	762 341	30,7	2 391 319	670 186	28,0
2008	2 473 736	759 662	30,7	2 406 489	643 328	26,7
2009	2 138 623	694 482	32,5	1 989 036	528 649	26,6
2010	2 532 797	819 245	32,3	2 411 556	613 698	25,4
2011	2 869 802	922 482	32,1	2 679 487	685 726	25,6

Zdroj: ČSÚ (2013), vlastní výpočty

Z tabulky vyplývá mírný pokles závislosti českého zahraničního obchodu na německé ekonomice. Zatímco před vstupem do EU se zahraniční obchod s Německem

podílel na celkovém objemu dovozu téměř 33 procenty, na objemu vývozu pak dokonce 36 procenty, v současnosti již závislost českého zahraničního obchodu na německé poptávce není tak velká. Stále je ale významná, do Německa proudí skoro třetina českého vývozu, dovoz z Německa pak tvoří více než čtvrtinu celkové hodnoty dovezeného zboží.

Zajímavostí je rovněž pohled na to, kde české zboží v Německu končí a odkud naopak pochází německé zboží do ČR dovážené.

Tabulka 3.3 Podíl spolkových zemí na zahraničním obchodě Německa s ČR v roce 2011

Spolkové země	Vývoz do ČR (%)	Dovoz z ČR (%)
Zahraniční obchod mezi ČR a Německem	100,0	100,0
Bavorsko	16,8	28,9
Bádensko - Württembersko	12,9	19,8
Severní Porýní – Vestfálsko	15,3	14,4
Dolní Sasko	8,4	7,5
Sasko	4,5	9,2
Hesensko	5,5	6,2
Porýní - Falc	3,1	2,1
Hamburk	1,4	2,8
Sasko - Anhaltsko	2,9	1,4
Durynsko	2,2	1,4
Braniborsko	1,8	1,0
Sársko	1,0	1,3
Berlín	1,2	0,7
Šlesvicko-Holštýnsko	0,9	0,8
Brémy	0,5	1,0
Meklenbursko-Přední Pomořansko	0,3	0,3
Nespecifikováno	21,3	1,2

Zdroj: ČSÚ (2012)

Česká republika obchoduje se všemi šestnácti německými spolkovými zeměmi, rozložení zahraničního obchodu je ale velmi nerovnoměrné. Přibližně 54 % obchodních transakcí je uskutečňováno se třemi nejlidnatějšími spolkovými zeměmi: Bavorskem, Bádensko - Württemberskem a Severním Porýním - Vestfálskem, významněji se na celkovém objemu zahraničního obchodu podílí ještě Dolní Sasko, Sasko a Hesensko. Na zbývajících zemích pak v průměru připadá podíl okolo dvou procent. Je třeba také zmínit, že u více než pětiny zboží dovezeného do ČR není blíže specifikována spolková země, ze které zboží pochází. Naopak při vyvážení zboží z ČR je cílová země uvedena v 99 procentech případů (ČSÚ, 2012).

3.2.2 Struktura zahraničního obchodu mezi ČR a Německem

Pro zaznamenání struktury zahraničního obchodu, tedy jak se jednotlivé druhy zboží podílí na celkovém objemu dovozu a vývozu, slouží tzv. Standardní mezinárodní klasifikace zboží (SITC). Ta je rozdělena do deseti základních tříd 0 až 9, každá z nich se dále dělí na menší skupiny, do kterých poté spadají jednotlivé výrobky (ČSÚ, 2012). Tabulka 3.4 zobrazuje základní dělení zboží do tříd a podíl těchto tříd na celkovém vývozu.

Tabulka 3.4 Struktura vývozu z ČR do Německa v letech 2005-2011 (%)

Třída zboží (0-9)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Potraviny a živá zvířata	2,3	2,1	2,1	2,2	2,4	1,9	2,1
Nápoje a tabák	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Suroviny nepoživatelné, s výjimkou paliv	2,4	2,8	3,2	3,1	2,7	3,1	2,8
Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály	2,6	2,9	2,8	3,7	4,5	3,7	3,0
Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené	4,5	4,3	4,0	4,3	4,3	4,2	4,2
Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálů	20,8	21,3	20,9	20,1	17,1	17,2	17,4
Stroje a dopravní prostředky	52,2	53	54,2	54,3	55,8	57,3	57,8
Průmyslové spotřební zboží	14,8	13,2	12,3	12,2	12,9	12,3	12,2
Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1

Zdroj: ČSÚ (2012)

Z tabulky je patrné, že nejvýznamněji se na českém vývozu na německé trhy podílí stroje a dopravní prostředky, jejichž podíl se na celkovém objemu vývozu neustále zvyšuje. Zatímco v roce 2005 tvořily více než 52 % všech vyvezených výrobků, v roce 2011 to bylo již skoro 58 %. Těchto bezmála 6 p.b. tvořilo v absolutním vyjádření rozdíl přibližně 205 miliard korun. Vzhledem k tomu, že celková hodnota vývozu do Německa se za dané období zvýšila o téměř 300 miliard korun (viz tabulka 3.1), jsou stroje a dopravní prostředky hlavním tahounem českého exportu na německém trhu s více než dvou třetinovým podílem na celkovém nárůstu hodnoty vyvezeného zboží mezi lety 2005 a 2011. Tato čísla jen potvrzují fakt, že strojírenský průmysl je dlouhodobě páteří české ekonomiky. Konkrétně silniční vozidla dlouhodobě vévodí statistice českého exportu,

v roce 2011 dosáhla hodnota vyvezených vozidel do Německa částky 152 miliard korun, což je 16,5 % celkové hodnoty vývozu (ČSÚ, 2012).

Druhý největší podíl zaujímají polotovary a materiály (spadající do třídy „tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálů“) se 17,4 procenty. Ačkoli se hodnota vyvezeného zboží této třídy během let 2005 až 2011 zvýšila o 30 miliard korun, podíl na vývozu se snížil o více než 3 p.b.

Hodnota vyvezeného průmyslového spotřebního zboží se za šest let navýšila o 20 miliard korun, přesto se podíl tohoto zboží na vývozu snížil o 2,6 p.b. na 12,2 % v roce 2011. Tato třída tak zaujímá třetí pozici v hodnotě vyvezeného zboží do Německa.

Naopak nejmenší podíl zaujímají ve struktuře vývozu české potravinářské výrobky (třídy 0, 1 a 4). Hodnota vyvezených potravin dosáhla 22 miliard korun v roce 2011, tvořila tak 2,3 procenta z celkové hodnoty českého vývozu do Německa (ČSÚ, 2012).

Struktura dovozu z Německa je podobná struktuře vývozu, viz tabulka 3.5.

Tabulka 3.5 Struktura dovozu z Německa do ČR v letech 2005-2011 (%)

Třída zboží (0-9)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Potraviny a živá zvířata	3,3	3,2	3,6	4,0	5,0	4,4	4,2
Nápoje a tabák	0,5	0,4	0,4	0,2	0,4	0,4	0,3
Suroviny nepoživatelné, s výjimkou paliv	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5	1,6	1,7
Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály	1,9	2,4	3,0	3,5	4,0	4,2	5,8
Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	0,2
Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené	11,7	11,7	11,8	12,1	13,1	13,3	13,2
Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálů	23,7	24,3	24,4	23,4	22,0	22,1	21,3
Stroje a dopravní prostředky	46,0	46,0	45,9	45,6	43,6	44,7	44,0
Průmyslové spotřební zboží	11,1	10,2	9,4	9,6	10,3	9,1	9,2
Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: ČSÚ (2012)

Největší podíl na dovozu z Německa zaujímaly v roce 2011 stroje a dopravní prostředky se 44 procenty. Ačkoli se mezi lety 2005 až 2011 hodnota dovezených strojů a dopravních prostředků zvýšila o téměř 50 miliard korun, jejich podíl se snížil o 2 p.b. Vzhledem k nárůstu celkové hodnoty importu z Německa v tomto období o 135 miliard

korun (viz tabulka 3.1) se tak tato třída podílela na růstu dovozu téměř 36 procenty (ČSÚ, 2012).

Druhé místo s polovičním podílem oproti strojům a dopravním prostředkům zaujímají polotovary a materiály (tedy třída „tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálů“). I jejich podíl, přes nárůst absolutní hodnoty dovezeného zboží o 16 miliard korun, se snížil, a to o 2,4 p.b.

Třetí nejčastěji dovážená třída výrobků je odlišná od té třetí nejčastěji vyvážené. Zatímco ve vývozní struktuře mají chemikálie a příbuzné výrobky pouze čtyř procentní podíl, v té dovozní tvoří přes 13 procent celkového importu z Německa a na rozdíl od ostatních významných tříd vykazuje rostoucí tendenci. Během let 2005 až 2011 se jejich podíl zvýšil o 1,5 p.b., což v absolutním vyjádření znamená nárůst hodnoty dovezených chemikálií o 26 miliard korun.

Průmyslové spotřební zboží na čtvrté pozici snížilo svůj podíl o téměř 2 p.b. když se jeho dovážená hodnota za šest let zvýšila o pouhé 2 miliardy korun.

Za zmínku rovněž stojí i desetimiliardové navýšení hodnoty dovážených potravin a nárůst jejich podílu na importu z Německa o 0,9 p.b. V roce 2009 se jejich podíl dostal dokonce až na 5 % díky snížené poptávce po průmyslových výrobcích (ČSÚ, 2012).

3.3 Bilance služeb mezi ČR a Německem

Vedle zboží jsou mezi ČR a Německem obchodovány také služby, jejichž bilance je rovněž zaznamenávána na běžném účtu platební bilance. Podle Kotlána (2001) se bilancí služeb rozumí rozdíl mezi příjmy domácích subjektů plynoucích z poskytování služeb zahraničním subjektům a výdaji vynaloženými domácími subjekty za obdržení služby od zahraničních subjektů. Jedná se o příjmy a výdaje spojené s cestovním ruchem, dopravou, právními a finančními službami atd.

3.3.1 Objem služeb poskytovaných mezi ČR a Německem

Německo je pro Českou republiku důležitým obchodním partnerem nejen v oblasti výměny zboží, ale také poskytování služeb. Česká národní banka zveřejňuje teritoriální členění běžného účtu platební bilance od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie (ČNB, 2013). Následující tabulka 3.6 zobrazuje vývoj salda bilance služeb České republiky právě s Německem v posledních osmi letech.

Tabulka 3.6 Salda bilance služeb mezi ČR a Německem v letech 2004-2011 (mil. Kč)

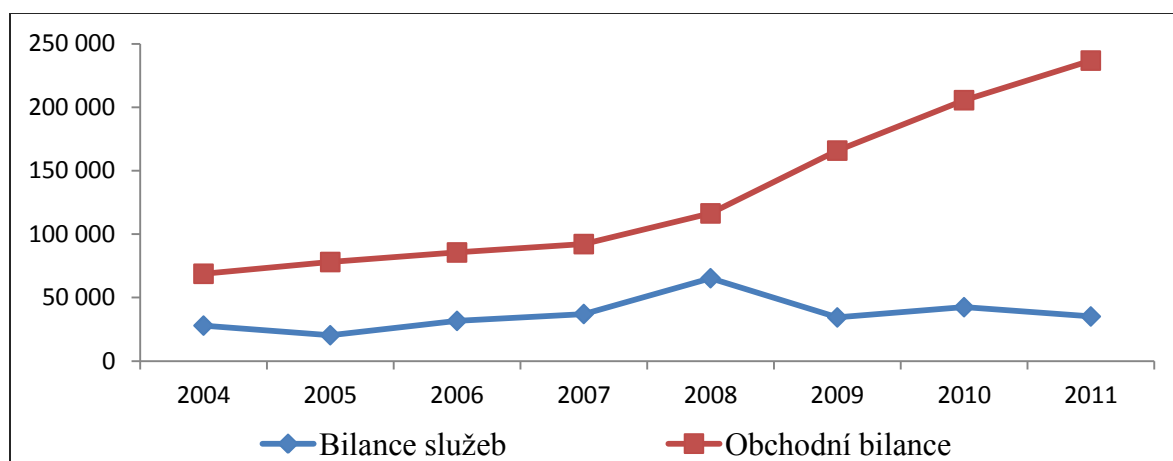
Rok	Příjmy	Výdaje	Saldo
2004	65 265	37 326	27 939
2005	71 045	50 695	20 350
2006	88 681	57 023	31 658
2007	97 447	60 362	37 085
2008	126 720	61 460	65 260
2009	95 086	60 713	34 373
2010	110 141	67 705	42 436
2011	103 406	68 284	35 122

Zdroj: ČNB (2013)

V tabulce lze vidět rychlý nárůst příjmů z poskytování služeb po vstupu České republiky do EU, mezi lety 2004-2008 se téměř zdvojnásobily, zatímco výdaje na německé služby vzrostly pouze o 64 %. To způsobilo nárůst kladného salda bilance o 133 %. V roce 2009 došlo k výraznému propadu příjmů, které sice v následujících letech zaznamenaly oživení, nicméně stále nedosahují hodnot z období před hospodářskou recesí.

Zde je vhodné srovnání vývoje sald bilance služeb s vývojem sald obchodní bilance.

Graf 3.1 Porovnání vývoje sald obchodní bilance a bilance služeb v ČR (mil. Kč)

Zdroj: ČSÚ (2013) a ČNB (2013), vlastní zpracování

Na grafu lze pozorovat jasný rozdíl mezi vývojem salda obchodní bilance a salda bilance služeb. Zatímco saldo bilance služeb zaznamenalo v roce 2009 výrazný propad nevykazující známky brzkého zlepšení, saldo obchodní bilance pokračovalo v růstu jen mírně zpomaleným tempem. Důvody tohoto rozdílu jsou dva. Zatímco v oblasti obchodní bilance došlo při ochlazení vývozních aktivit také k omezení dovozu zboží (viz tabulka 3.1), v oblasti služeb k výraznému omezení jejich dovozu nedošlo, ačkoli byl zaznamenán

významný pokles jejich vývozu. Druhým důvodem je rychlé obnovení růstu vývozu zboží, kdy již v roce 2010 hodnota vyvezeného zboží o 60 miliard překročila hodnotu zboží vyvezeného v roce 2008 (viz tabulka 3.1), naopak růst vývozu služeb se nedaří významněji obnovit.

3.3.2 Struktura služeb poskytovaných mezi ČR a Německem

Jak již bylo zmíněno na začátku podkapitoly, služby jsou dle ČNB (2013) členěny do čtyř hlavních skupin:

- doprava, kde kromě přepravních služeb je řazen i přenos elektřiny,
- cestovní ruch, zahrnující jak soukromé, tak pracovní cestování,
- ostatní služby, mezi které patří například pojišťovací služby, informační služby či služby ve stavebnictví,
- nezařazené služby.

V tabulce 3.7 je zobrazen vliv těchto čtyř skupin na celkové saldo bilance služeb, díky čemuž lze blíže specifikovat oblast, která má na kladné saldo bilance největší vliv.

Tabulka 3.7 Podíl oblastí služeb na saldu bilance služeb mezi ČR a Německem (mil. Kč)

Rok	Doprava	Cestovní ruch	Ostatní služby	Nezařazené služby
2004	10 023	25 775	-7 859	0,0
2005	5 600	32 213	-17 454	-9,3
2006	6 721	38 077	-13 138	-3,1
2007	5 922	38 586	-7 421	-2,4
2008	6 750	32 746	25 778	-14,2
2009	9 135	28 870	-3 624	-6,8
2010	8 767	26 649	7 019	-0,2
2011	8 857	29 031	-2 775	8,4

Zdroj: ČNB (2013)

Je zřejmé, že největší podíl na kladném saldu bilance služeb má oblast cestovního ruchu, například v roce 2011 utratily německé subjekty v rámci cestování v Česku o 29 miliard korun více než české subjekty v Německu. Také saldo v oblasti dopravních služeb je kladné na straně České republiky. Oblastí, která konečné saldo významně snižuje, jsou ostatní služby, jejichž bilance je po téměř celé sledované období záporná. V roce 2011 bylo dle ČNB (2013) největší deficitní saldo v ostatních službách zaznamenáno u položky zahrnující „obchodní, odborné a technické služby“ (-9 miliard korun) a položky týkající se „autorských a licenčních poplatků“ (-4,3 miliardy korun).

3.4 Přímé zahraniční investice ČR

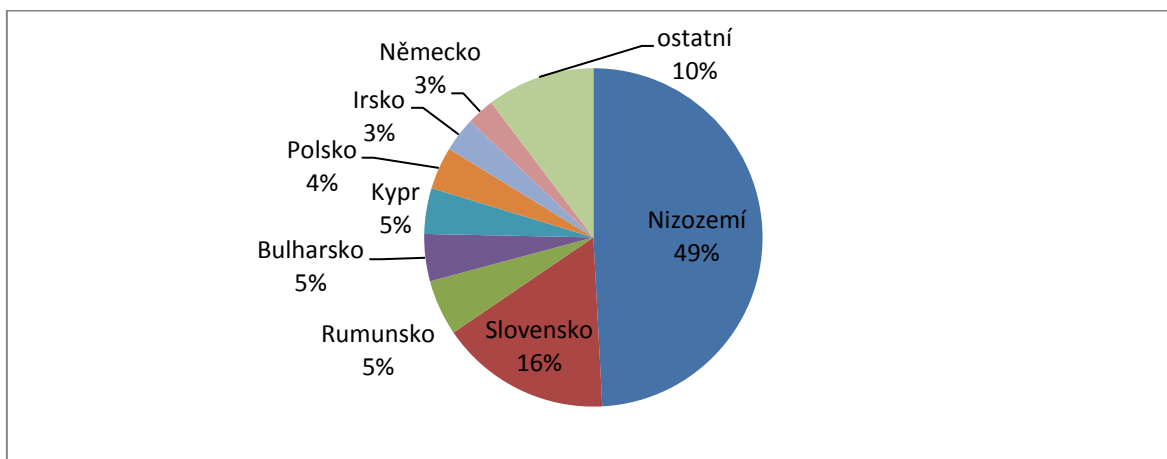
Do České republiky plyne každoročně velké množství zahraničních investic, stejně tak české podniky investují do zahraničí. Faktem ale je, že Česká republika je na zahraničním kapitálu vysoce závislá, české investice v zahraničí totiž tvoří jen zlomek toho, co v České republice vlastní zahraniční investoři. Přímou investicí se dle České národní banky (2012) rozumí:

- základní kapitál, tedy vklady nerezidentů do základního kapitálu společností,
- reinvestovaný zisk neboli podíl investora na hospodářském výsledku nerozděleném ve formě dividend,
- ostatní kapitál v podobě přijatých a poskytnutých úvěrů.

3.4.1 Stav českých přímých investic v Německu

Dle ČNB (2013a) ke konci roku 2011 činil stav tuzemských investic v zahraničí 263,5 miliardy korun. Na grafu 3.2 je zobrazena teritoriální struktura tuzemských investic.

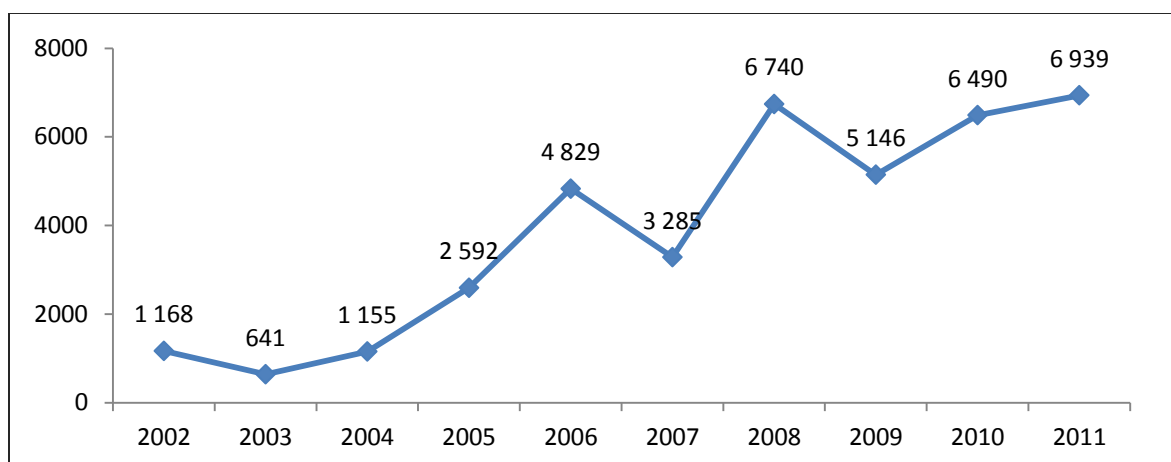
Graf 3.2 Teritoriální struktura českých přímých investic v zahraničí v roce 2011

Zdroj: ČNB (2013a), vlastní zpracování

Téměř polovina tuzemských investic byla ke konci roku 2011 alokována v Nizozemsku, 16 % investic potom na Slovensku. Zajímavá je pozice Německa, kde hodnota českých investic dosahuje necelých tří procent všech českých investic v zahraničí. V absolutní hodnotě to znamená investice v hodnotě 6,9 miliard korun. V dalším grafu 3.3 je zobrazen vývoj stavu českých přímých investic právě v Německu.

Graf 3.3 Stavby českých přímých investic v Německu v letech 2002-2011 (mil. Kč)

Zdroj: ČNB (2013a, 2013b), vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že po roce 2004 došlo k výraznému nárůstu množství tuzemských investic v Německu, jak ale vyplývá z následující tabulky 3.8, tempo růstu českých investic v Německu je srovnatelné s tempem růstu celkových investic České republiky.

Tabulka 3.8 Podíl českých investic v Německu na celkových investicích v zahraničí

Rok	České investice v Německu (mil. Kč)	Celkové investice České republiky (mil. Kč)	Podíl (%)
2002	1 167	44 397	2,63
2003	641	58 581	1,09
2004	1 155	84 087	1,37
2005	2 592	88 772	2,92
2006	4 829	104 743	4,61
2007	3 284	154 700	2,12
2008	6 740	242 428	2,78
2009	5 146	271 929	1,89
2010	6 490	279 812	2,32
2011	6 938	263 494	2,63

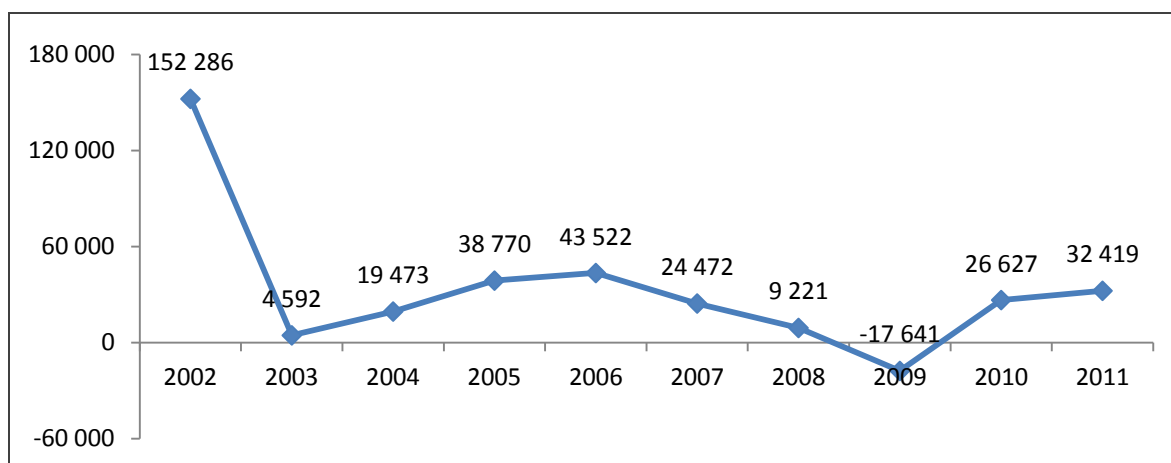
Zdroj: ČNB (2013a, 2013b), vlastní výpočty

To znamená, že čeští investoři přesouvají do Německa stále více kapitálu, ale vzhledem k růstu celkových investic i do jiných zemí tak na Německo v roce 2011 stále připadají jen necelá 3 procenta tuzemských investic, tedy stejný podíl jako v roce 2002.

3.4.2 Příliv přímých investic z Německa do ČR

Německo je pro Českou republiku nejen důležitý obchodní partner, ale také významný zahraniční investor. V grafu 3.4 je zobrazen příliv německých přímých investic v každém z posledních deseti let.

Graf 3.4 Příliv přímých investic z Německa do ČR v letech 2002-2011 (mil. Kč)

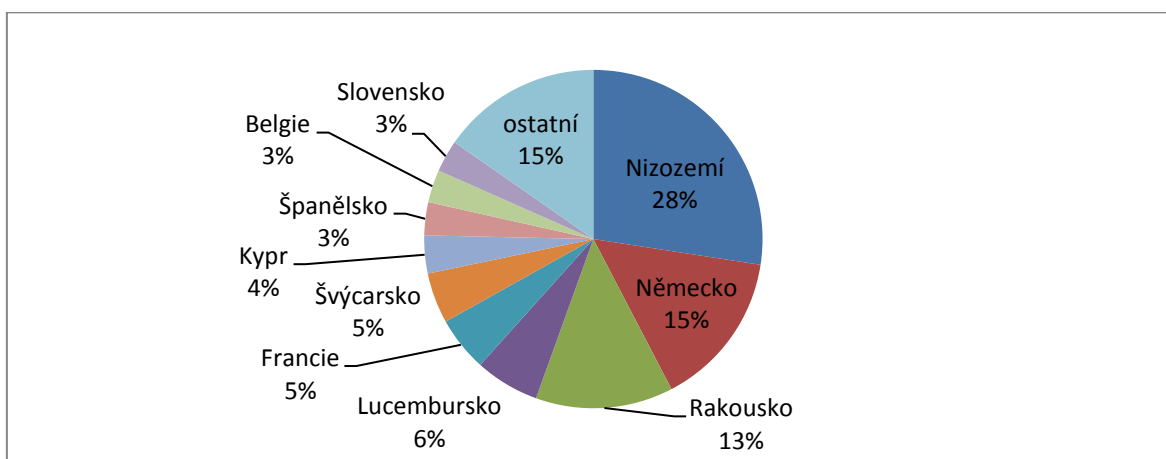
Zdroj: ČNB (2013a, 2013b), vlastní zpracování

Přímé investice z Německa byly v posledních deseti letech relativně rovnoměrné, za zmínku ale stojí roky 2002 a 2009. Za hodnotu 152,3 miliardy korun v roce 2002 mohou z naprosté většiny investice německých investorů do základního kapitálu českých podniků v celkové hodnotě 131,5 miliardy korun. V dalších letech už k tak výraznému přílivu investic nedošlo a většinu jich tvořil zisk v českých firmách vytvořený a německými vlastníky zpět reinvestovaný. V roce 2009 dokonce německé investice do České republiky dosáhly záporné hodnoty -17,5 miliardy korun, v posledních letech ale znovu dochází k oživení investiční aktivity, opět převážně v podobě reinvestic zisku vyprodukovaného na území ČR (ČNB, 2013a, 2013b).

3.4.3 Stav německých přímých investic v České republice

Podle ČNB (2013a) na konci roku 2011 činil stav zahraničních investic v České republice 2,4 biliony korun. Z porovnání s tuzemskými investicemi v zahraničí (263,5 miliardy korun) je patrné, že hodnota zahraničních investic v ČR je téměř desetkrát větší než hodnota českých investic za hranicemi. Na grafu 3.5 je zobrazena struktura největších zahraničních investorů v ČR.

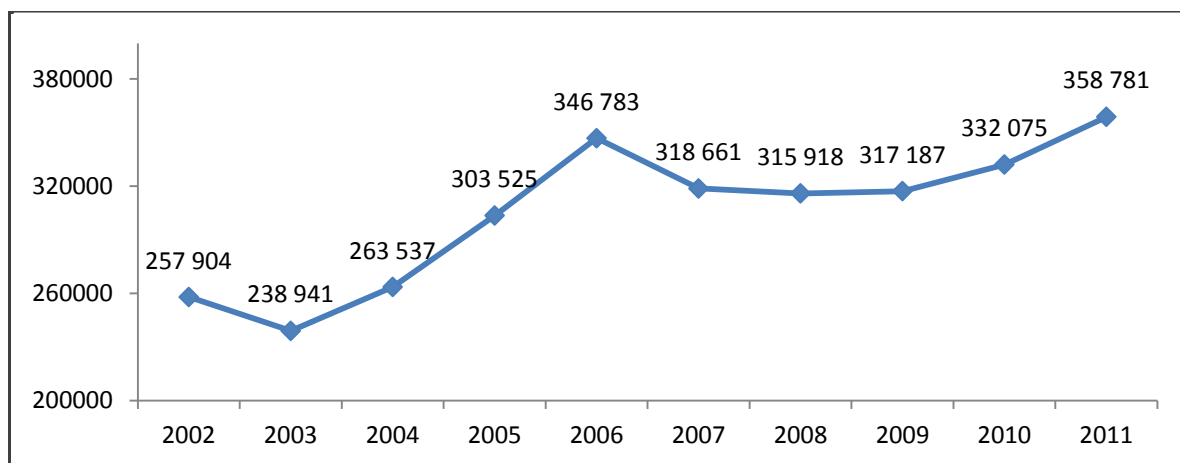
Graf 3.5 Teritoriální struktura zahraničních přímých investic v ČR v roce 2011

Zdroj: ČNB (2013a), vlastní zpracování

Zahraniční investice mají poněkud odlišnou teritoriální strukturu než ty tuzemské. Nejvýznamnějším investorem je Nizozemsko, na druhém místě se pak nachází právě Německo. To je tak pro českou ekonomiku nejen důležitým odbytištěm zboží, ale také jejím významným investorem. Stav německých investic v Česku dosáhl v roce 2011 hodnoty 359 miliard korun, což je 15 % z hodnoty celkových zahraničních investic v ČR (ČNB, 2013a). V grafu 3.6 je zobrazen vývoj stavu německých investic v posledních deseti letech.

Graf 3.6 Stavby německých přímých investic v ČR v letech 2002-2011 (mil. Kč)

Zdroj: ČNB (2013a, 2013b), vlastní zpracování

Na grafu je vidět rostoucí tendence hodnoty německých investic v České republice za posledních deset let, kdy se tato hodnota navýšila o více než 100 miliard z 258 miliard

v roce 2002 na 359 miliard v roce 2011. V tabulce 3.9 je zobrazen podíl těchto investic na jejich celkovém stavu.

Tabulka 3.9 Podíl německých investic v ČR na celkových investicích ze zahraničí

Rok	Německé investice v ČR (mil. Kč)	Celkové zahraniční investice v ČR (mil. Kč)	Podíl (%)
2002	257 904	1 165 529	22,13
2003	238 941	1 161 783	20,57
2004	263 536	1 280 595	20,58
2005	303 525	1 491 564	20,35
2006	346 783	1 666 760	20,81
2007	318 661	2 032 111	15,68
2008	315 918	2 189 455	14,43
2009	317 187	2 311 197	13,72
2010	332 075	2 409 580	13,78
2011	358 781	2 404 151	14,92

Zdroj: ČNB (2013a, 2013b), vlastní výpočty

Zatímco v roce 2002 tvořily německé investice více než pětinu hodnoty celkových zahraničních investic, v roce 2011 to už bylo méně než 15 %. Hodnota celkových investic se za deset let navýšila více než dvojnásobně, kdežto hodnota těch pocházejících z Německa jen o 40 %. I přes to ale Německo zůstává pro Českou republiku důležitým zahraničním investorem.

3.5 Dílčí shrnutí

Cílem třetí kapitoly je ukázat, jak moc důležitým partnerem Německo pro Českou republiku je. Kromě největšího odbytiště českého zboží a služeb je také jejím druhým největším zahraničním investorem, není proto divu, že Česká republika měla zájem o ekonomickou spolupráci ještě v dobách před vznikem samostatného státu. Nejen to, hospodářská spolupráce mezi těmito dvěma zeměmi byla podporována již před rokem 1989 a to i s tehdy západní částí rozděleného Německa. Je tedy logické, že udržení dobrých vztahů mezi Českou republikou a Německem je důležitým faktorem pro další ekonomický rozvoj ČR.

4 Dopady zahraničního obchodu na ekonomiku ČR

Jak již bylo zmíněno, zahraniční obchod je nepostradatelnou součástí ekonomiky České republiky. Přispívá k jejímu zdravému vývoji v podobě růstu HDP, snižování nezaměstnanosti (respektive zvyšování zaměstnanosti), zlepšuje výsledná salda běžného účtu platební bilance. V této kapitole jsou shrnuty hlavní důsledky zahraničního obchodu pro Českou republiku s důrazem na ten, který probíhá mezi ní a Německem.

4.1 Srovnání vývoje makroekonomických ukazatelů v ČR a Německu

Německo a Česká republika jsou ekonomicky rozdílně vyspělé státy. Pro analýzu vlivu zahraničního obchodu na ekonomiku České republiky jsou v práci použity tyto základní makroekonomické ukazatele (případně ukazatele z těchto odvozené):

- hrubý domácí produkt,
- míra nezaměstnanosti,
- platební bilance.

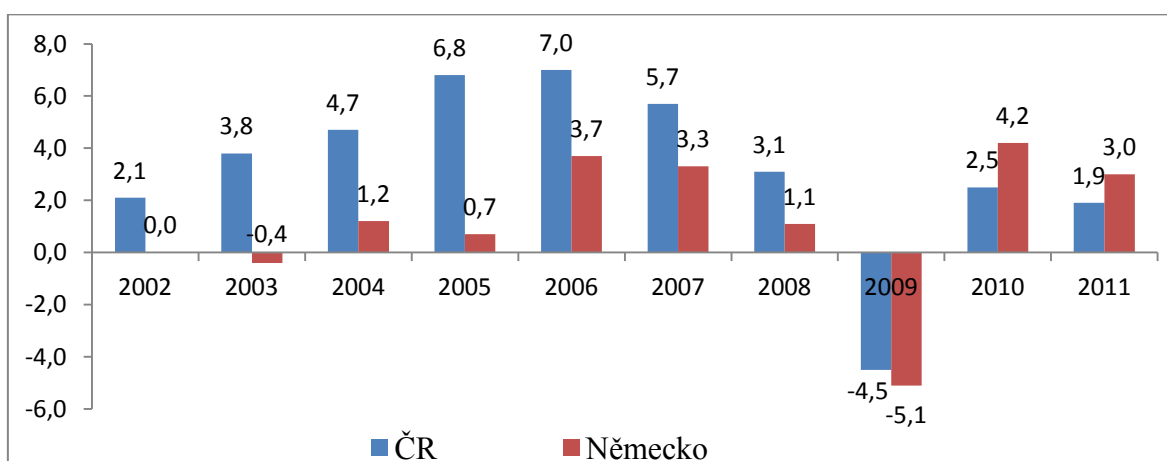
„Hrubý domácí produkt (HDP) je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území“ (ČSÚ, 2013a). HDP bývá nejčastěji počítán třemi způsoby. Zahraniční obchod, konkrétně dovoz a vývoz zboží i služeb, je součástí výdajové metody zjišťování výše HDP.

Kotlán (2001) definuje nezaměstnanost jako stav, kdy se v ekonomice vyskytuje množství pracovních sil, které nenalezly uplatnění na trhu práce. Růst HDP má kladný vliv na celkovou zaměstnanost, zahraniční obchod tedy může přispívat ke snižování nezaměstnanosti.

Bilance zahraničního obchodu je zaznamenávána na běžném účtu platební bilance. Celková salda zahraničního obchodu se zbožím a službami tak ovlivňují konečné saldo běžného účtu, ať už pozitivně či negativně. Součástí platební bilance je rovněž finanční účet, jehož součástí je podúčet přímých investic.

Před samotnou analýzou vlivu zahraničního obchodu na tyto ukazatele je část práce věnována jejich komparaci právě mezi Německem a Českem, a to kvůli přiblížení základních rozdílů mezi těmito státy v makroekonomické oblasti. Prvním srovnávaným ukazatelem je hrubý domácí produkt, který slouží jako základní nástroj při srovnávání ekonomické vyspělosti zemí. V grafu 4.1 je vyobrazeno tempo růstu hrubého domácího produktu obou zmíněných států.

Graf 4.1 Tempo růstu reálného HDP ČR a Německa v letech 2002-2011 (%)

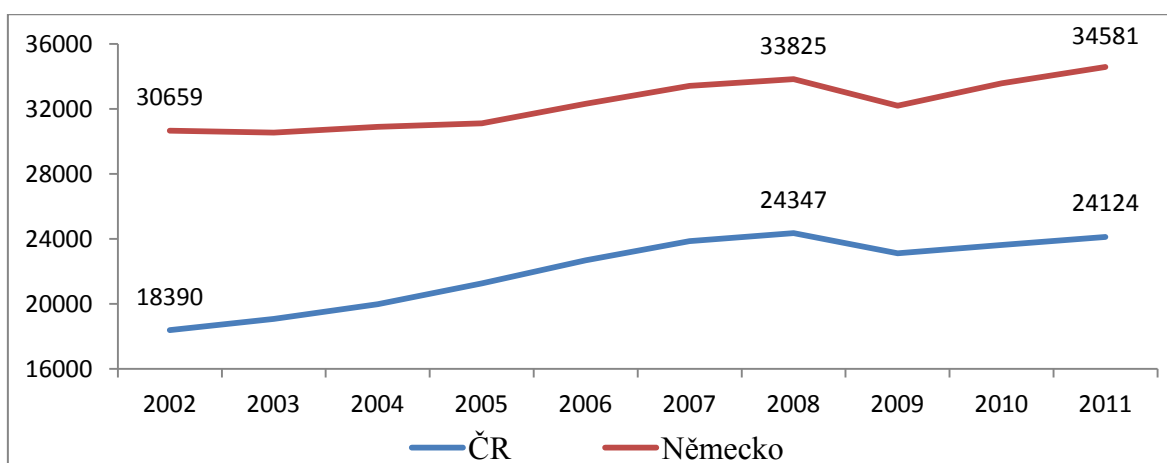

Zdroj: Eurostat (2013), vlastní zpracování

Vývoj tempa růstu HDP je v obou zemích velice podobný, v České republice ale v letech 2002 až 2008 rostlo výrazně rychleji. V roce 2009 byly obě země, jejichž ekonomika je značně závislá na průmyslové výrobě, citelně zasáhnuty hospodářskou recesí, když se HDP propadl o 4,5 % v případě ČR a dokonce o více než 5 procent klesla ekonomika Německa. S následky se Německo vyrovnalo lépe než Česká republika, ale ani jedna z těchto zemí zatím nedokázala obnovit stabilní ekonomický růst.

Srovnání absolutního vyjádření celkového HDP nemá vypovídající hodnotu vzhledem k rozdílné velikosti obou zemí, proto je pro tyto účely využíváno ukazatele HDP na jednoho obyvatele. V grafu 4.2 je zobrazen jeho vývoj.

Graf 4.2 Vývoj HDP/ob. v ČR a Německu v paritě kupní síly a cenách roku 2005 (USD)

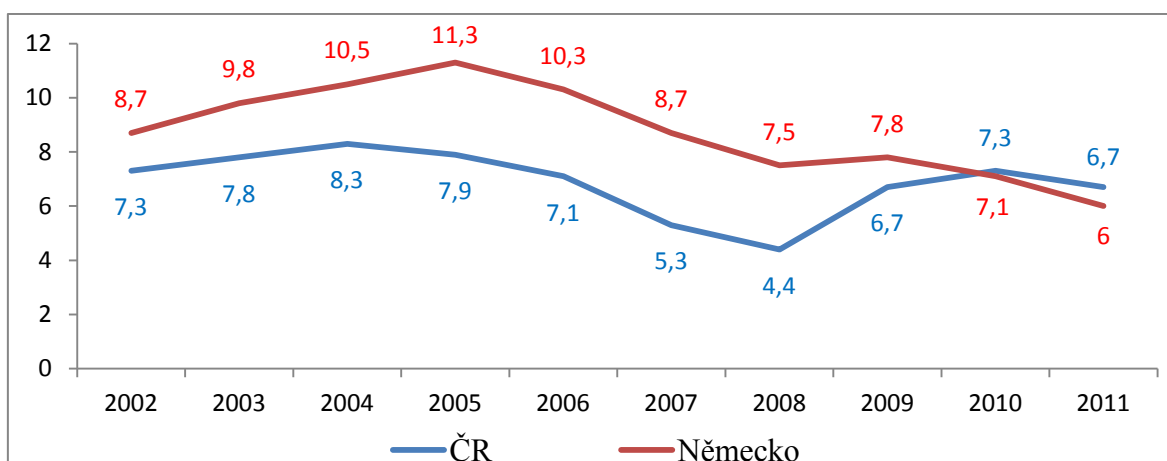

Zdroj: OECD (2013), vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že česká ekonomika tu německou zvolna dohání. Zatímco v roce 2002 činil rozdíl v HDP na obyvatele mezi oběma zeměmi více než dvanáct tisíc dolarů, v roce 2011 to už bylo méně než deset a půl tisíce dolarů. V porovnání s rokem 2008 ale Česká republika svou pozici oslabila (rozdíl pouze 9500 dolarů) protože na rozdíl od Německa hodnota HDP na obyvatele v České republice stále ještě nedosáhla hodnoty roku 2008. Je to způsobeno mnohem pomalejším tempem růstu celkového HDP České republiky v letech 2010 a 2011, viz graf 4.1.

Dalším důležitým ukazatelem makroekonomické stability je míra nezaměstnanosti. Příliš vysoká míra ekonomiku negativně ovlivňuje, např. zvyšováním státních výdajů a naopak snižováním daňových příjmů či hodnoty HDP. V grafu 4.3 je srovnán vývoj nezaměstnanosti v České republice a Německu.

Graf 4.3 Harmonizovaná míra nezaměstnanosti v ČR a Německu v letech 2002-2011(%)

Zdroj: OECD (2013a), vlastní zpracování

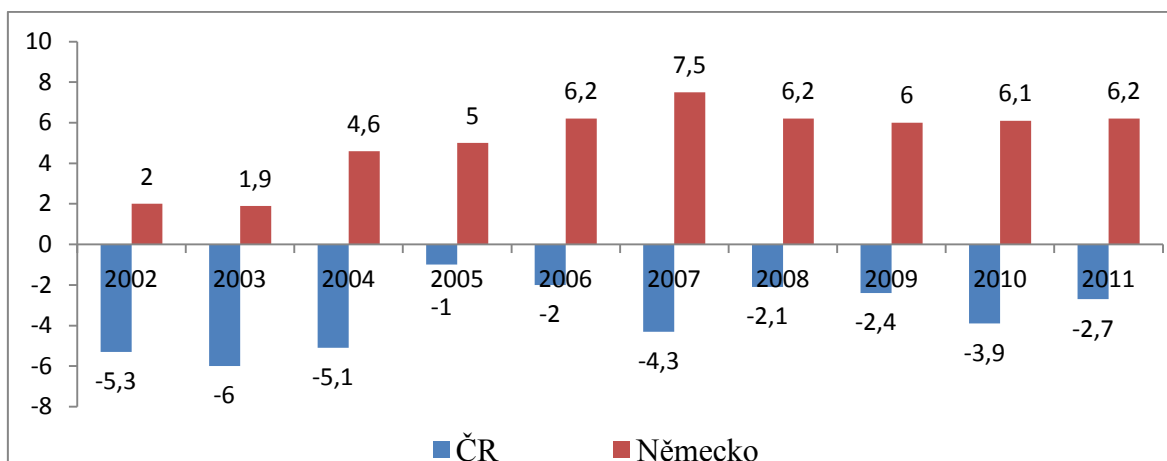
Míra nezaměstnanosti v České republice byla až do roku 2008 výrazně nižší než v Německu, rok 2009 byl ale pro český trh práce zlomový. Zatímco v Německu nezaměstnanost vzrostla jen mírně, v České republice byl zaznamenán nárůst o více než 2 p. b. Německu se navíc v dalších letech podařilo růst nezaměstnanosti zastavit a její míru dokonce snížit až na 6 % v roce 2011, dosáhla tak o 0,7 p.b. menší hodnoty, než která byla v daném roce registrována v ČR.

Z grafů 4.1, 4.2 a 4.3 lze odvodit zajímavý poznatek v rozdílech vývoje české a německé ekonomiky v období let 2002 až 2011. České ekonomice se do roku 2008 dařilo vykazovat relativně stabilní a rychlý růst, spolu s výrazným snižováním nezaměstnanosti. Německá ekonomika v tomto ohledu tak úspěšná nebyla, situace se ale po roce 2009

obrátila. Německo se s celosvětovou recesí vypořádalo mnohem lépe, a i když ani tam ještě situace nedosáhla ideálního stavu, z porovnání s Českou republikou vychází jako vítěz. Čísla míry nezaměstnanosti, hrubého domácího produktu a jeho růstu již dosahují lepších výsledků než v roce 2008, naproti tomu Česká republika se s následky recese ještě nevyrovnala.

Posledním srovnávaným ukazatelem je běžný účet platební bilance v grafu 4.4.

Graf 4.4 Vývoj salda běžného účtu platební bilance v ČR a Německu (% HDP)

Zdroj: OECD (2013b), vlastní zpracování

Při srovnání běžného účtu platební bilance České republiky a Německa je viditelný největší rozdíl mezi českou a německou ekonomikou. Německé saldo běžného účtu v poměru k HDP bylo v roce 2011 o více než 4 p.b. vyšší než v roce 2002, saldo běžného účtu v České republice také zaznamenalo zlepšení, ale po celé období se drželo v záporných hodnotách. Hlavním důvodem je záporné saldo bilance výnosů, Česká republika se jako cílová země zahraničních investorů musí následně potýkat s odlivem zisků částečně vytvořených díky cizím výrobním faktorům. Tento odliv je tak výrazný, že jej kladná salda bilance služeb, a od roku 2005 i obchodní bilance, nemohou vyrovnávat a výsledné saldo běžného účtu tak dosahuje záporných hodnot.

4.2 Vliv zahraničního obchodu ČR s Německem na ekonomiku ČR

V dalších částech kapitoly a jejích podkapitol jsou analyzovány již samotné důsledky zahraničního obchodu probíhajícího mezi Českou republikou a Německem na ekonomiku ČR. Jako podklad pro tuto analýzu jsou použita data o zahraničním obchodě uvedená v kapitole číslo tři a makroekonomická data představená v podkapitole předcházející. Pro zkoumání předpokládaného vlivu zahraničního obchodu na českou ekonomiku je pak použita regresní analýza. Podstatou regresní analýzy je předpoklad, že jedna veličina je jasně daná (nezávislá) a druhá veličina je touto veličinou ovlivňována (je na ní závislá). V bakalářské práci je předpokládána nezávislost ukazatelů týkajících se zahraničního obchodu, a naopak je očekávána závislost vývoje makroekonomických údajů právě na vývoji zahraničního obchodu. Výsledkem regresní analýzy je hodnota R^2 , která může nabývat hodnot intervalu $[0,1]$, vynásobením hodnotou 100 lze získat procentuální hodnotu determinace. Zjištěním hodnoty determinace závislých ukazatelů na těch nezávislých lze odhadnout, jak moc je ekonomika České republiky závislá na obchodních vztazích mezi ní a Německem.

4.2.1 Vliv salda zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na celkové saldo zahraničního obchodu ČR

První analyzovanou závislostí je vliv salda obchodní bilance mezi Českou republikou a Německem na celkové saldo obchodní bilance mezi ČR a celým světem. V tabulce 4.1 jsou zobrazena základní data obchodní bilance České republiky.

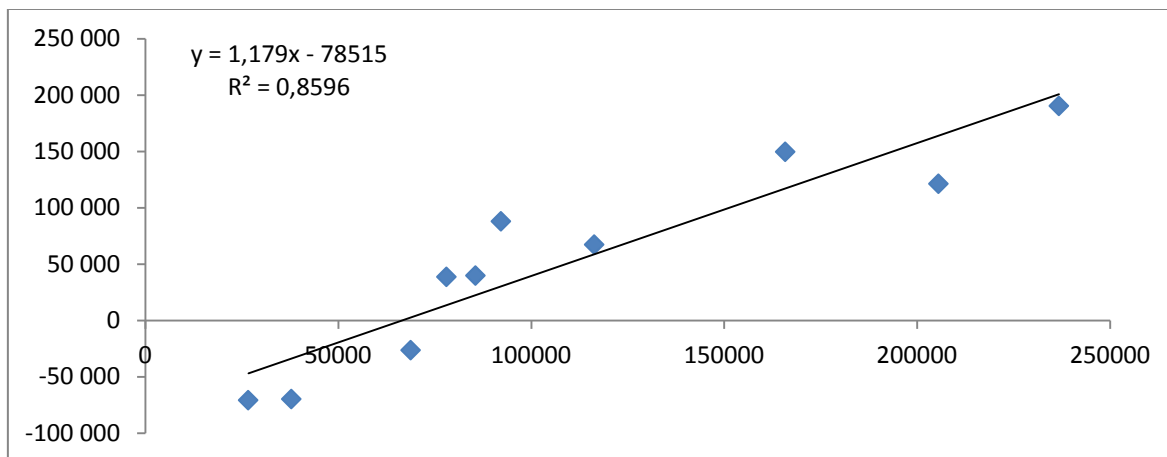
Tabulka 4.1 Salda obchodní bilance ČR v letech 2002-2011 a jejich meziroční změny

Rok	Saldo obchodní bilance ČR (mil. Kč)	Meziroční změna (%)	Saldo obchodní bilance ČR s Německem (mil. Kč)	Meziroční změna (%)
2002	-70 811	-	26 655	-
2003	-69 793	1,4	37 835	41,9
2004	-26 438	62,1	68 763	81,7
2005	38 624	246,1	78 034	13,5
2006	39 761	2,9	85 552	9,6
2007	87 915	121,1	92 155	7,7
2008	67 247	-23,5	116 334	26,2
2009	149 587	122,4	165 833	42,5
2010	121 241	-18,9	205 547	23,9
2011	190 315	57,0	236 756	15,2

Zdroj: ČSÚ (2013), vlastní zpracování a výpočty

V grafu 4.5 je nejdříve zkoumán vliv salda obchodní bilance ČR s Německem na saldo celkové.

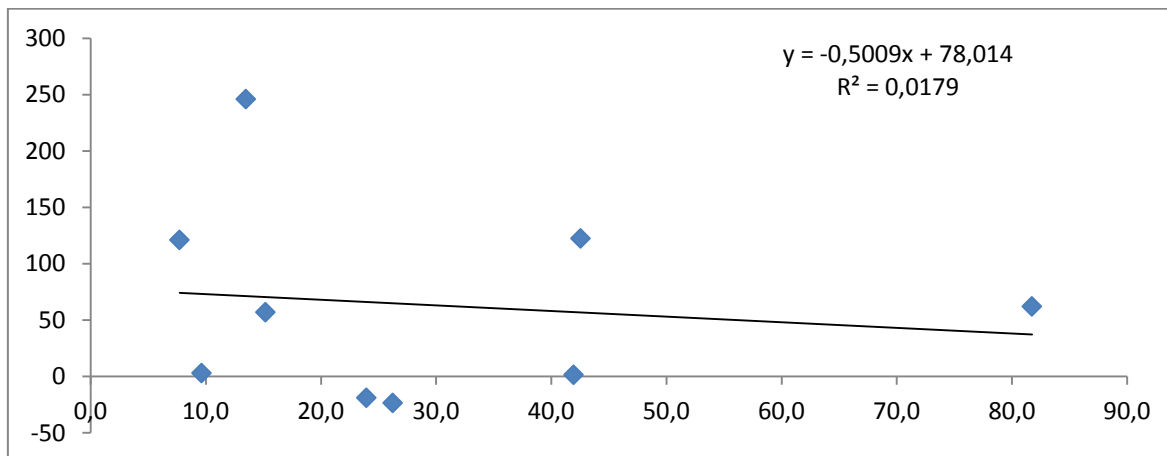
Graf 4.5 Závislost salda obchodní bilance ČR na saldu bilance s Německem (mil. Kč)

Zdroj: ČSÚ (2013), vlastní zpracování

Již při pohledu na tabulku 4.1 je zřejmé, že salda obchodní bilance v jednotlivých letech jsou výrazně ovlivněna saldem obchodní bilance s Německem, graf 4.5 tuto závislost dokazuje. 86 procentní hodnota determinace navíc potvrzuje, že Česká republika je na obchodu s Německem vysoce závislá, v případě vyrovnaného salda vzájemné obchodní bilance by ta celková dosahovala výrazně záporných čísel. V grafu 4.6 je zobrazeno, jakou měrou je tempo růstu salda obchodní bilance ovlivněno tempem růstu salda bilance s Německem.

4.6 Závislost meziroční změny hodnoty salda obchodní bilance na změně salda obchodní bilance s Německem (%)

Zdroj: ČSÚ (2013), vlastní zpracování

Meziroční změny v hodnotách konečných sald obchodní bilance už Německem výrazně ovlivněny nejsou. Zatímco salda této dílčí bilance se každoročně zvyšují (ač také velmi nepravidelným tempem), salda celkové bilance zaznamenávají mnohem větší výkyvy, v letech 2008 a 2010 navíc došlo k poklesu oproti předchozím rokům. Stabilní růst obchodu se zbožím mezi Českem a Německem není schopen vyrovnávat výkyvy v saldech obchodní bilance s ostatními státy. Navíc, jak je uvedeno v tabulce 3.2, německý podíl na celkovém vývozu a dovozu se i přes rostoucí objem vzájemného obchodu snižuje, je tak pochopitelné, že ani relativně stabilní navyšování jednoho dílčího salda nemůže zabezpečit stabilní růst salda celkového.

Vedle obchodní bilance je důležitá rovněž bilance služeb ač její hodnoty nedosahují čísel bilance obchodní. V tabulce 4.2 jsou uvedena salda a tempa růstu této bilance.

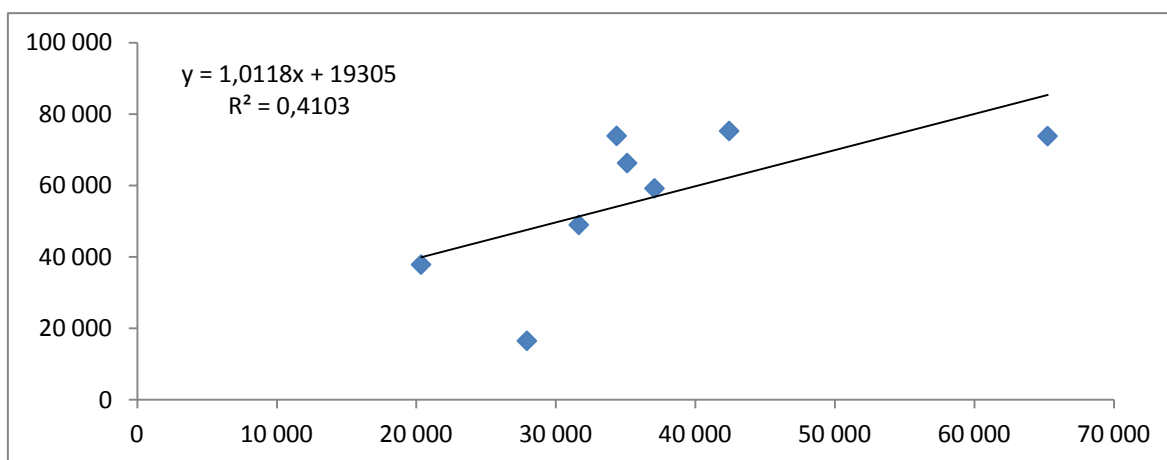
Tabulka 4.2 Salda bilance služeb ČR v letech 2002-2011 a jejich meziprocentní změny

Rok	Saldo bilance služeb ČR (mil. Kč)	Meziprocentní změna (%)	Saldo bilance služeb ČR s Německem (mil. Kč)	Meziprocentní změna (%)
2004	16 564	-	27 939	-
2005	37 896	128,8	20 350	-27,2
2006	49 027	29,4	31 658	55,6
2007	59 239	20,8	37 085	17,1
2008	73 867	24,7	65 260	76,0
2009	73 928	0,1	34 373	-47,3
2010	75 308	1,9	42 436	23,5
2011	66 319	-11,9	35 122	-17,2

Zdroj: ČNB (2013), vlastní zpracování a výpočty

V grafu 4.7 je analyzován vliv salda bilance služeb s Německem na celkové saldo.

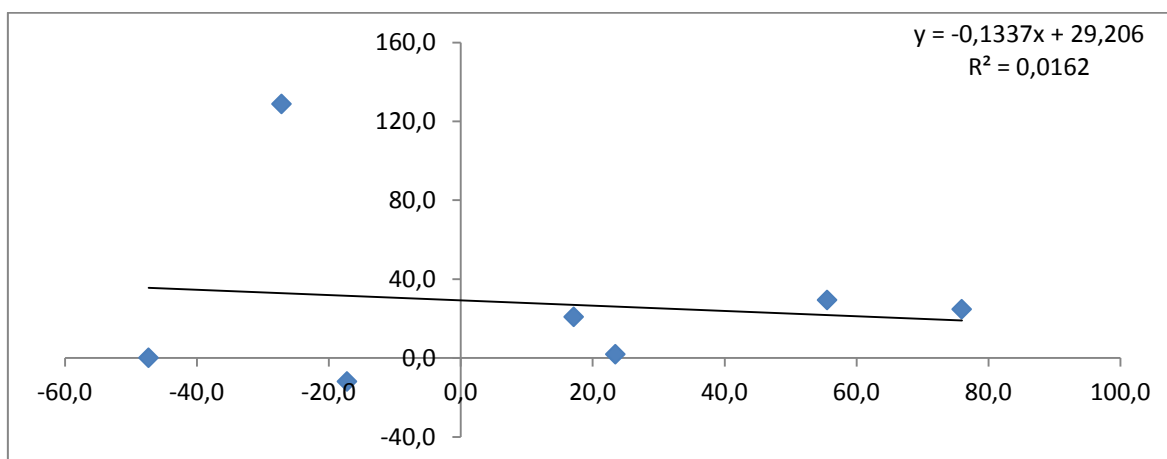
Graf 4.7 Závislost salda bilance služeb ČR na saldu bilance služeb s Německem (mil. Kč)

Zdroj: ČNB (2013), vlastní zpracování

V případě bilance služeb už případný vliv dílčí bilance s Německem na tu celkovou tak jednoznačný není. Na rozdíl od sald obchodní bilance salda této bilance s Německem zaznamenávala výrazné výkyvy, při pohledu na tabulky 4.1 a 4.2 je navíc patrný rozdíl mezi nimi. Zatímco kladné saldo té obchodní je významně ovlivněno saldem obchodu s Německem (bez kterého by dosahovalo záporných hodnot), bilance služeb by se, s výjimkou roku 2004, udržela kladná i v případě vyrovnané bilance mezi Českou republikou a Německem. Přesto je ale Německo důležitým partnerem ČR také v oblasti obchodu se službami, jak dokládá 41 procentní hodnota determinace. V grafu 4.8 je zobrazen vliv tempa růstu bilance služeb s Německem na růst bilance celkové.

4.8 Závislost meziroční změny hodnoty salda bilance služeb na změně salda bilance služeb s Německem (%)

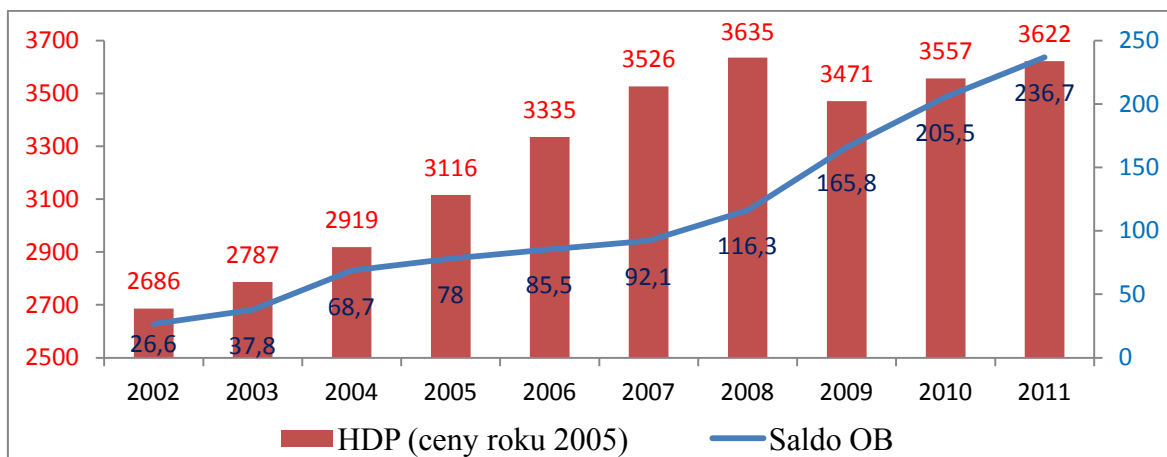
Zdroj: ČNB (2013), vlastní zpracování

Při zkoumání závislosti vývoje celkové bilance služeb na bilanci pouze s Německem bylo dosaženo téměř totožného výsledku, jako v případě bilance obchodní. Tempo růstu bilance služeb je ovlivňováno růstem salda bilance s Německem jen minimálně, meziroční změny jedné dílčí bilance nejsou schopny významně ovlivnit změny bilance celkové, velkou roli zde hrají dílčí bilance mezi Českou republikou a ostatními zeměmi.

4.2.2 Vliv salda zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na hrubý domácí produkt ČR

Druhou analyzovanou závislostí je vliv obou bilancí na hrubý domácí produkt. V grafu 4.9 je zobrazen vývoj absolutních hodnot (nejedná se o zobrazení podílu) obchodní bilance mezi Českou republikou a Německem, spolu s hrubým domácím produktem Česka.

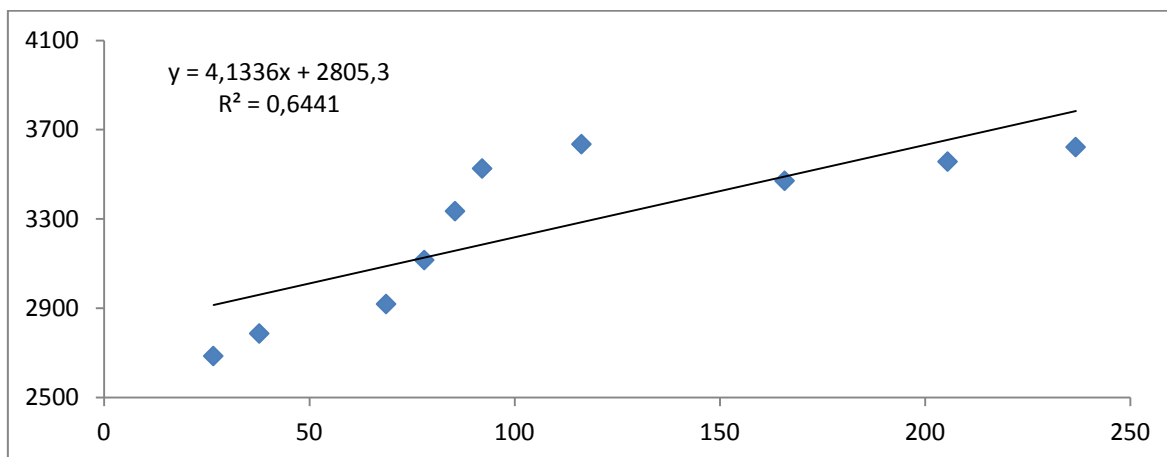
Graf 4.9 Výše sald obchodní bilance ČR s Německem a výše HDP ČR (mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ (2013, 2013b), vlastní zpracování

Reálné HDP České republiky se až do roku 2008 každoročně zvyšovalo, ale v roce 2009 zaznamenalo pokles o více než 160 miliard korun. V letech 2010 a 2011 došlo k oživení ekonomiky, ale dosáhnout hodnoty z roku 2008 se již nepodařilo. V grafu 4.10 je zobrazena závislost výše HDP na saldu obchodní bilance mezi ČR a Německem.

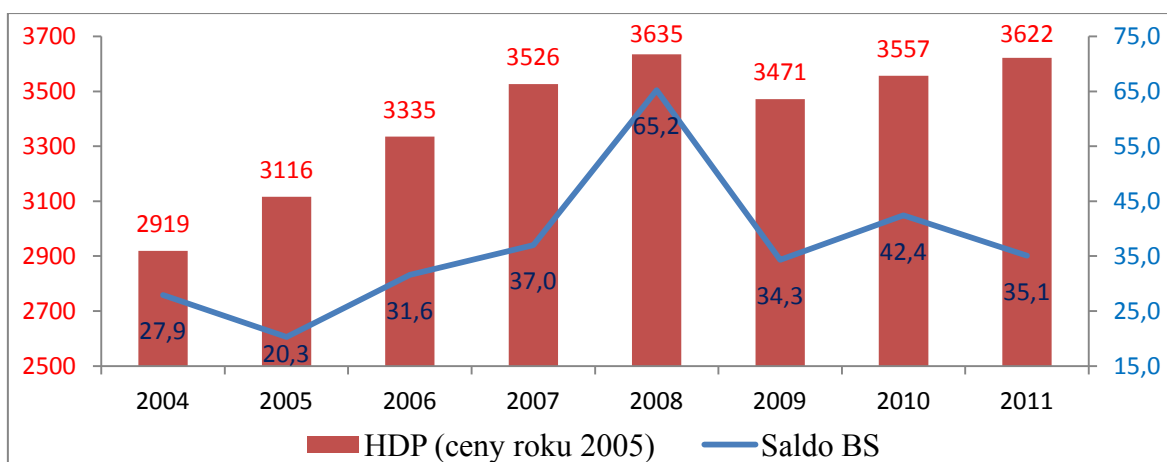
Graf 4.10 Vliv výše salda obchodní bilance mezi ČR a Německem na HDP ČR (mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ (2013, 2013b), vlastní zpracování

Závislost českého hrubého domácího produktu na zahraničním obchodě je možno označit za vysokou, ač ani neustále rostoucí kladné saldo této bilance nedokázalo zabránit propadu poklesu české ekonomiky v roce 2009 - zahraniční obchod s jednou zemí není schopen eliminovat negativní dopady poklesu celospolečenské poptávky. Rostoucí vliv obchodu na hrubý domácí produkt je patrný i z podílu salda této obchodní bilance na celkovém HDP, 1 % v roce 2002 a již 6,5 % v roce 2011. V grafu 4.11 je porovnáváno HDP se saldem bilance služeb.

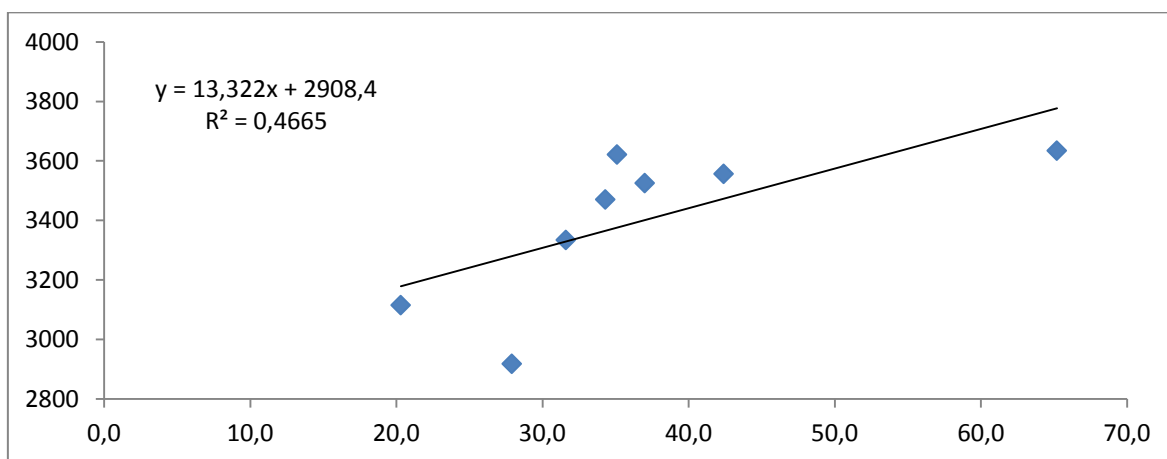
Graf 4.11 Výše sald bilance služeb ČR s Německem a výše HDP ČR (mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ (2013b), ČNB (2013), vlastní zpracování

Za pozornost na grafu 4.11 stojí propad salda bilance služeb v roce 2009 o 31 miliard korun. Propad HDP mezi lety 2008 a 2009 přitom činil 164 miliard korun. Vzhledem k tomu, že propad salda byl zapříčiněn téměř výhradně snížením příjmů z poskytování služeb (viz tabulka 3.6), lze konstatovat, že toto snížení příjmů se na poklesu HDP podílelo 19 procenty. Vliv služeb na HDP je ještě více zřejmý díky grafu 4.12.

Graf 4.12 Vliv výše salda bilance služeb mezi ČR a Německem na HDP ČR (mld. Kč)

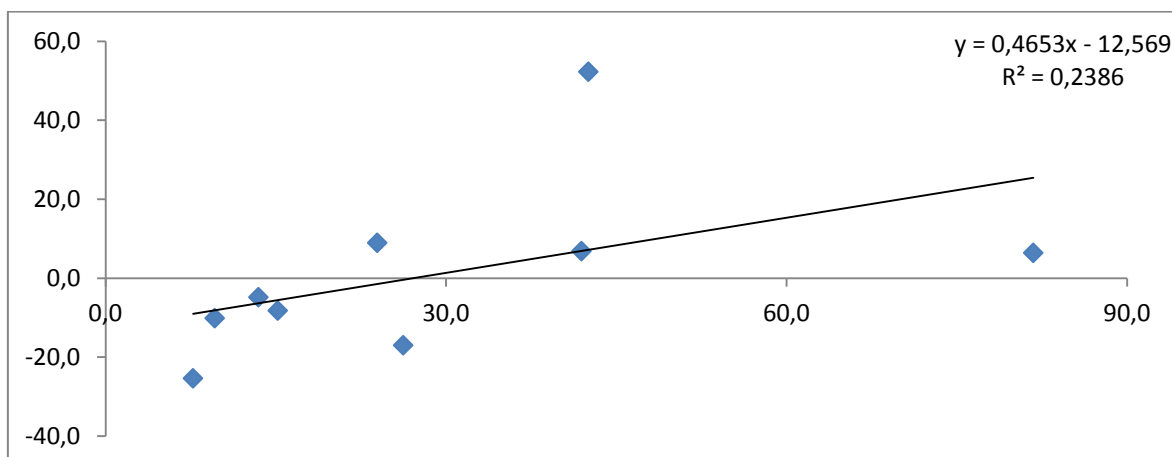
Zdroj: ČSÚ (2013b), ČNB (2013), vlastní zpracování

Vzhledem k objemu salda bilance služeb je pochopitelné, že ta nemá na HDP tak velký vliv jako bilance obchodní (viz graf 4.10). Navíc podíl tohoto salda na HDP se za dané období téměř nezměnil (0,96 % v roce 2004 a 0,97 % v roce 2011).

4.2.3 Vliv zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na nezaměstnanost v ČR

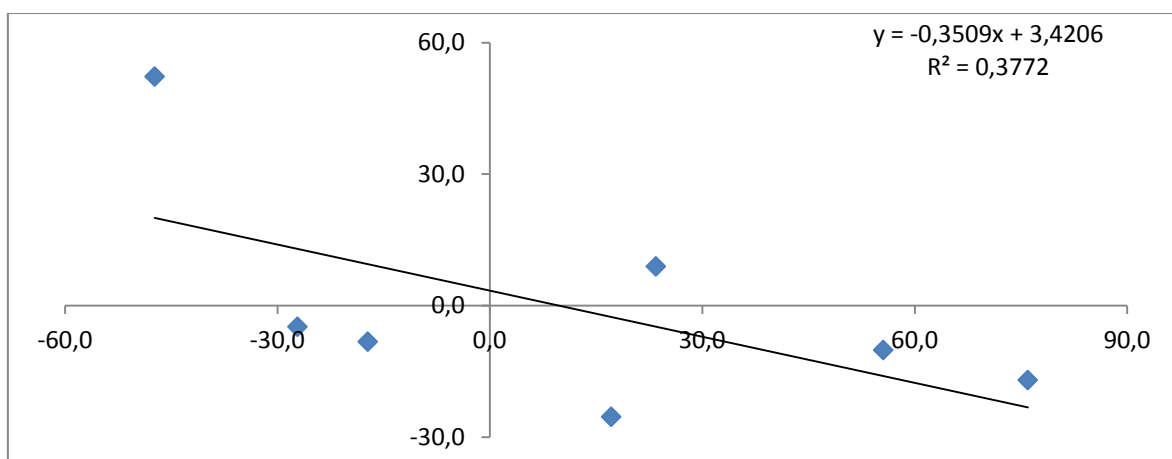
Třetí analyzovanou závislostí je vliv zahraničního obchodu probíhajícího mezi Českou republikou a Německem na míru nezaměstnanosti, respektive vliv meziročních temp růstu salda obchodní bilance a bilance služeb na meziroční změny míry nezaměstnanosti. Hodnoty meziročních změn v míře nezaměstnanosti jsou vypočteny z hodnot uvedených v grafu 4.3, u bilancí obchodu a služeb jsou použita data z tabulek 4.1 a 4.2. V grafu 4.13 je vyobrazen vliv vývoje obchodu se zbožím, v grafu 4.14 potom vliv vývoje obchodu se službami na míru nezaměstnanosti registrovanou v ČR v jednotlivých letech.

Graf 4.13 Vliv meziročních změn výše obchodní balance mezi ČR a Německem na změnu míry nezaměstnanosti v ČR (%)

Zdroj: ČSÚ (2013), OECD (2013a), vlastní výpočty a zpracování

Graf 4.14 Vliv meziročních změn výše bilance služeb mezi ČR a Německem na změnu míry nezaměstnanosti v ČR (%)

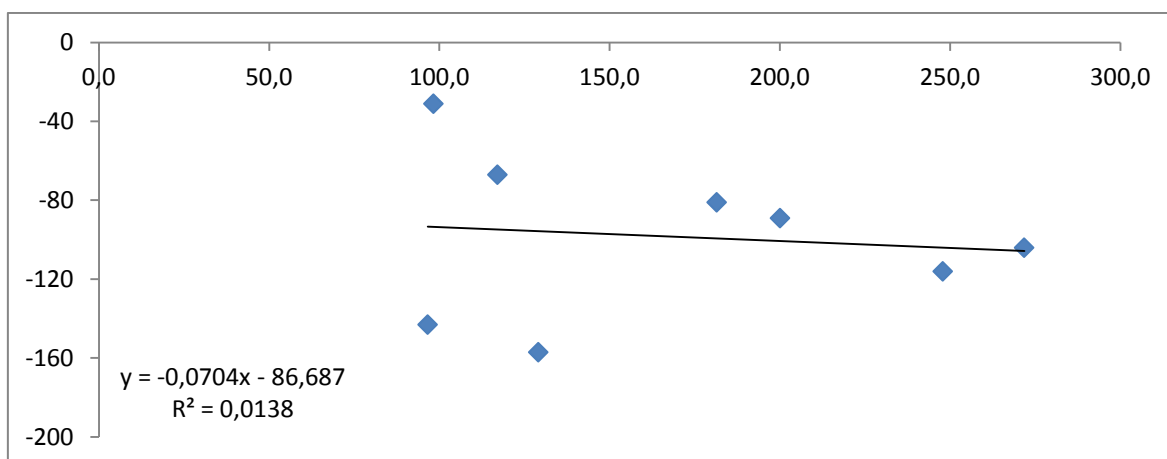
Zdroj: ČNB (2013), OECD (2013a), vlastní výpočty a zpracování

Jak je z grafů patrné, míra nezaměstnanosti v České republice je v jisté míře ovlivňována vývojem zahraničního obchodu mezi ČR a Německem. Vliv bilance služeb na změny v míře nezaměstnanosti v ČR je o něco větší, a to z toho důvodu, že se podíl sektoru služeb na zaměstnanosti v České republice pohybuje na hranici téměř šedesáti procent (např. v roce 2011 to podle MPSV (2012) bylo 58,6 % zaměstnaných). Je proto logické, že negativní vývoj této bilance, kdy například v roce 2009 byl bezmála padesáti procentní pokles kladného salda téměř výhradně způsoben poklesem příjmů (-31 miliard korun), bude mít na negativní dopad na zaměstnanost v České republice v terciárním sektoru.

4.2.4 Vliv salda zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na běžný účet platební bilance ČR

Čtvrtou zkoumanou závislostí je vliv obou bilancí na konečný výsledek běžného účtu platební bilance České republiky. Ten je dlouhodobě hluboce deficitní (viz graf 4.4). Naproti tomu dílčí běžný účet mezi Českou republikou a Německou je aktivní na straně ČR. Je to dáno aktivními saldy bilance obchodní a služeb, bilance výnosů se díky odlivu zisků vyprodukovaných za pomoci německých investic sice drží v záporných číslech, ale bilance obchodu a služeb vytváří dostatečnou rezervu pro udržení vzájemného salda kladného ve prospěch České republiky (ČNB, 2013). Na grafu 4.14 je zobrazen vliv zahraničního obchodu mezi ČR a Německem na běžný účet ČR v letech 2004 až 2011.

Graf 4.14 Vliv salda bilance obchodu a služeb na běžný účet platební bilance ČR (mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ (2013), ČNB (2011, 2013, 2013c, 2013d), vlastní zpracování

Objem zahraničního obchodu mezi Českou republikou a Německem se sice každoročně zvyšuje, na zvrácení nepříznivého vývoje bilance běžného účtu České republiky to ale nestačí. Například v roce 2011 dosáhlo saldo zahraničního obchodu (zboží + služby) mezi těmito dvěma zeměmi hodnoty +272 miliard korun, běžný účet platební bilance ale i přesto skončil v mínusu 104 miliard korun. Na druhou stranu nelze opomenout fakt, že bez kladných čísel, kterých Česká republika v obchodě s Německem dosahuje, by bylo výsledné deficitní saldo mnohem větší. Pozitivní vliv vzájemného obchodu je tak nezpochybnitelný.

4.2.5 Vliv německých investic do ČR na jejich celkový příliv

Poslední zkoumanou závislostí je vliv přílivu německých investic na příliv celkový. V tabulce 4.3 je zobrazen jejich procentuální podíl.

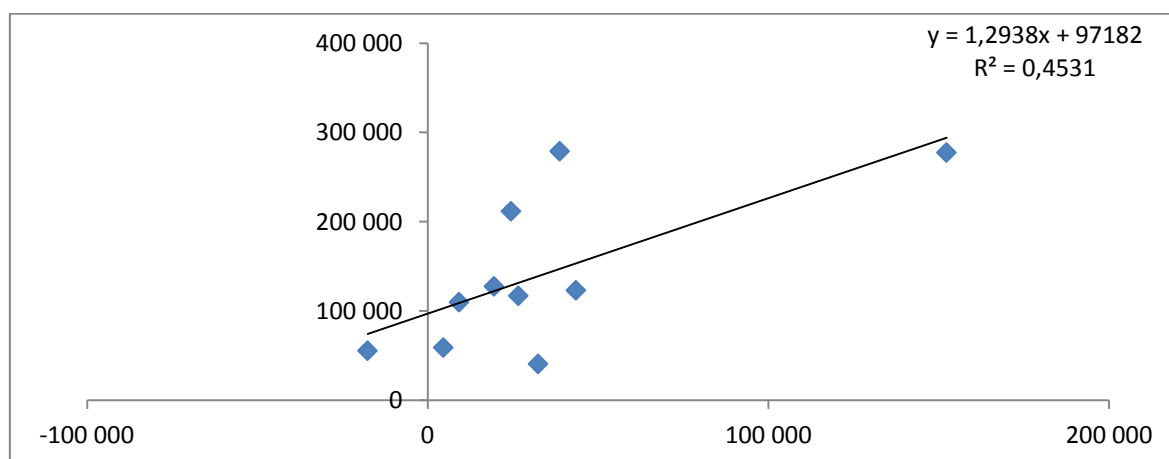
Tabulka 4.3 Příliv německých investic a jejich podíl na přílivu investic celkových

Rok	Německé investice (mil. Kč)	Celkové investice (mil. Kč)	Podíl (%)
2002	152 286	277 689	54,8
2003	4 592	59 316	7,7
2004	19 473	127 844	15,2
2005	38 770	279 181	13,9
2006	43 522	123 431	35,3
2007	24 472	211 944	11,5
2008	9 221	110 130	8,4
2009	-17 641	55 794	-31,6
2010	26 627	117 275	22,7
2011	32 419	41 011	79,0

Zdroj: ČNB (2013a, 2013b), vlastní výpočty a zpracování

Množství investic přitékajících každoročně do ČR je nepravidelné, to platí i pro ty, které přicházejí z Německa. Stejně tak samotný podíl německých investic na těch celkových je každý rok jiný. Jistý vliv německého podílu investic na těch celkových ale lze pozorovat na grafu 4.15.

Graf 4.15 Vliv německých investic na příliv celkového množství investic (mil. Kč)

Zdroj: ČNB (2013a, 2013b), vlastní zpracování

Hodnota determinace 0,45 značí významný podíl německých investic na jejich celkovém přílivu, ačkoli v porovnání se zahraničním obchodem je třeba poukázat na to, že zatímco v případě obchodní bilance, která by bez kladných hodnot způsobených výměnou

zboží s Německem spadla do hlubokého deficitu, není v případě přílivu zahraničních investic závislost ČR na Německu tak enormní.

Podle dat ČSÚ (2012) směřuje nejvíce německých investic do průmyslové výroby, obchodu a peněžnictví. Odhady mluví až o čtyřech tisících německých společnostech v České republice, ať už stoprocentně v rukou německých majitelů (nejčastěji v podobě dceřiných společností německých podniků) či v podobě smíšených společností. Za největší investice německých firem do České republiky od roku 1989 lze označit vstup koncernu Volkswagen do mladoboleslavské Škodovky, či odkup Transgasu společností RWE v roce 2002. Vedle těchto působí na území ČR firmy jako Siemens, Continental, Osram, E.ON, Bosch a mnohé další.

4.3 Dílčí shrnutí

Česká republika v některých makroekonomických oblastech za Spolkovou republikou Německo zaostává. V této kapitole je zdůrazněna důležitost Německa jako obchodního partnera České republiky, bez kterého by byl její ekonomický růst v některých oblastech značně zpomalen. V poslední tabulce je pro lepší přehlednost zobrazen souhrn všech zkoumaných závislostí a výsledných koeficientů determinace.

Tabulka 4.4 Výsledky zkoumaných vlivů česko-německých obchodních vztahů na ekonomiku ČR

Zkoumaná závislost	Koeficient determinace
Vliv salda OB mezi ČR a SRN na celkové saldo OB	0,86
Vliv tempa růstu OB mezi ČR a SRN na tempo růstu celkové OB	0,02
Vliv salda BS mezi ČR a SRN na celkové saldo BS	0,41
Vliv tempa růstu BS mezi ČR a SRN na tempo růstu celkové BS	0,02
Vliv výše salda OB mezi ČR a SRN na výši HDP v ČR	0,64
Vliv výše salda BS mezi ČR a SRN na výši HDP v ČR	0,47
Vliv meziročních změn OB mezi ČR a SRN na změnu míry nezaměstnanosti v ČR (%)	0,24
Vliv meziročních změn BS mezi ČR a SRN na změnu míry nezaměstnanosti v ČR (%)	0,38
Vliv sald OB a BS na běžný účet platební bilance ČR	0,01
Vliv německých investic na příliv celkového množství investic	0,45

5 Závěr

Zahraniční obchod začal být rozvíjen již v době vzniku prvních států a dnes je jednou z nejvýznamnějších součástí vnějších ekonomických vztahů. Už ty nejstarší státní útvary řešily problém, jak si obstarat potřebné suroviny. Válečný konflikt mohl tento problém vyřešit, ale už i v dávné historii panovníci věděli, že válka s sebou vedle pozitiv ze získané kořisti nese i řadu negativ. Docházelo tak k rozvoji mezinárodní směny. Začátky obchodu byly obtížné, zvláště z důvodu těžce určitelné hodnoty zboží. Tento nedostatek byl odstraněn s rozvojem všeobecného ekvivalentu, kterým se zboží oceňovalo. Vznikaly tak první peníze, nejdříve ve formě kovových mincí, později i papírových bankovek. Rozvojem společnosti docházelo rovněž k rozvoji obchodu, odstraňování obchodních překážek a celosvětové snaze o co nejhladší průběh vzájemné směny. Nebylo tomu tak ale vždy, mnoho států se snažilo domácí trhy před zahraničním zbožím chránit protekcionsickou obchodní politikou. Dnes je již všeobecně zastáván názor, že zahraniční obchod rozvoji hospodářství spíše pomáhá (ač jeho určitá negativa nejsou zpochybňována) a proto jsou rozvíjeny snahy o co největší globalizaci světových ekonomik a usnadňování mezinárodních obchodních aktivit.

Stejně tendence v mezinárodním obchodě vykazuje i Česká republika. Pro malý stát ve středu Evropy je nutností vyhledávat zahraniční odbytiště pro své zboží, které by na domácím trhu jen těžko našlo dostatečnou poptávku. Proto je pro Českou republiku velice příznivý fakt, že sousedí s největší evropskou ekonomikou, kterou představuje Spolková republika Německo. V médiích se poměrně často objevují zprávy ohledně ekonomické situace v Německu, protože i menší náznaky problémů německé ekonomiky mohou mít na české podniky, které se na německý trh orientují, velice nepříznivý dopad. Úkolem této práce proto bylo přiblížit vliv zahraničního obchodu mezi Českou republikou a Německem právě na vývoj a stav ekonomické situace v ČR.

Německo je důležitým partnerem České republiky v mnoha oblastech. Nejvýznamnější z nich je bezpochyby obchodní bilance. Na té je zaznamenávána hodnota zboží obchodovaného mezi ČR a Německem. Ta za sledované období let 2002 až 2011 narostla o 465 miliard korun na straně vývozu a o 255 miliard na straně dovozu. Nejvíce pozornosti si ale zaslouží výsledná salda obchodní bilance v těchto letech. Zatímco v roce 2002 dosáhlo saldo kladné hodnoty 26 miliard korun, v roce 2011 to bylo už 236 miliard korun. Německý podíl na celkové hodnotě obchodu se zbožím se znatelně snižuje (v roce 2011 se na celkovém dovozu podílel 25 procenty, na celkovém vývozu pak 32 procenty),

přesto jeho objem téměř pravidelně roste. Celkový export je tažen hlavně díky vývozu strojů a dopravních prostředků (v roce 2011 se na něm podílely 57,8 procenty) a průmyslového spotřebního zboží (12,2 %). Stroje a dopravní prostředky vévodí i statistikám dovozu z Německa, kde tvoří 44 % toho celkového.

Vedle obchodní bilance jsou mezi oběma zeměmi obchodovány i služby. Jejich hodnota ani zdaleka nedosahuje takového objemu, jako v případě hmotného zboží, i přesto tuto bilanci není možné opomenout. V roce 2011 činily příjmy z poskytování služeb 103 miliardy korun, výdaje pak 68 miliard, to vyústilo v kladné saldo 35 miliard korun. Česká národní banka tato data zveřejňuje od roku 2004, za období let 2004 až 2011 dosáhla bilance služeb každoročně kladných hodnot. Největší podíl na tom pravidelně mají příjmy z cestovního ruchu (kladné saldo 29 miliard korun v roce 2011).

Německo je pro Českou republiku také významným zahraničním investorem, stejně tak Česká republika investuje kapitál do Německa. Výrazný rozdíl je ale v hodnotě těchto investic a jejich podílu na těch celkových. Podíl těch českých v Německu tvoří jen necelá tři procenta hodnoty celkových investic České republiky (v roce 2011 měla ČR v Německu investice v hodnotě 7 miliard korun z celkových 263 miliard investic v zahraničí), naproti tomu Německo se na celkových zahraničních investicích v ČR v hodnotě 2,4 bilionu korun podílí skoro patnácti procenty, a to investicemi v hodnotě 358 miliard korun.

Tato čísla jsou známkou značné důležitosti německé ekonomiky pro výkonnost té české, výsledky regresní analýzy ji pak už jen potvrzují. Pozitivní vliv lze pozorovat v několika oblastech.

Salda obchodní bilance České republiky s Německem ve všech letech období 2002 až 2011 výrazně převýšila salda celková. Tato dílčí bilance se tak značnou měrou podílí na úspěšném vývoji té celkové, když od roku 2005 dosahuje obchodní bilance České republiky kladných hodnot. V případě, kdy by obchodní bilance ČR s Německem dosáhla vyrovnané hodnoty, by ta celková opět spadla do hlubokého deficitu. V oblasti obchodní bilance je tak pozitivní vliv německé ekonomiky nezpochybnitelný.

U bilance služeb už dílčí bilance s Německem tak důležitou roli nemá, i přesto se ale v období let 2004 až 2011 velice významně podílela na celkově kladném saldu této bilance.

Při zkoumání vztahu mezi hrubým domácím produktem a oběma bilancemi je nejvýraznějším výsledkem podíl obchodní bilance na celkovém HDP České republiky. V roce 2011 se saldo obchodní bilance podílelo na HDP 6,5 %, saldo bilance služeb téměř

jedním procentem. Tedy 7,5 % HDP České republiky bylo v roce 2011 vytvořeno jen díky obchodu mezi ní a Německem.

Změny v saldech zahraničního obchodu mají vliv i na zaměstnanost v České republice. Propady v příjmech z vývozu zboží a služeb v roce 2009 se určitou měrou podílely na růstu nezaměstnanosti v tomto roce. Minimální vliv byl naproti tomu zaznamenán při zkoumání závislosti salda běžného účtu platební bilance na výši sald bilance obchodu a služeb. I přes rostoucí hodnotu těchto kumulovaných sald se konečná bilance běžného účtu po celé období držela v záporných číslech. Důvod je zřejmý, dvě dílčí aktivní bilance nedokáží výrazně ovlivnit vývoj jedné celkové, která je dále tvořena mnoha bilancemi s ostatními státy a navíc negativně ovlivňována zápornou bilancí výnosů.

Poslední analyzovanou oblastí byl vliv přílivu německých investic na příliv těch celkových. Tento podíl je každý rok výrazně odlišný, přesto ale lze konstatovat, že Německo má na příliv investic nezanedbatelný vliv, například v roce 2011 tvořily tyto investice 79 % jejich celkového množství.

Z výše uvedených výsledků lze vyvodit závěr, který byl v bakalářské práci několikrát nastíněn: Německo významným způsobem ovlivňuje hospodářskou kondici České republiky. V některých oblastech je vliv nezpochybnitelný a zároveň klíčový, v jiných oblastech tak velký účinek nemá, ale i v těch přispívá k lepším výsledkům. Samozřejmě existují také oblasti české ekonomiky, kde je kladný dopad česko-německých vztahů zcela eliminován negativním vývojem mezi ČR a ostatními státy, i přesto je ale v zájmu České republiky udržovat a dále rozvíjet dobré vztahy, které mezi ní a Německem existují.

Seznam použité literatury

BARTKOVÁ, Daniela, 2007. *Hospodárska politika*. Košice: Technická univerzita v Košiciach. ISBN 978-80-553-0508-0

ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva, Božena PLCHOVÁ et al, 2007. *Zahraniční obchod*. 3. vyd. Praha: BIVŠ. ISBN 978-80-7265-106-4.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2011. ČNB: *Revize údajů o vývoji platební bilance v letech 2005 - 2010* [online] [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2011/20110907_revize_pb.html

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2012. ČNB: *Přímé zahraniční investice za rok 2010* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2010_CZ.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Běžný účet platební bilance ČR v teritoriálním členění* [online] [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/bezny_ucet_pb_tc/index.html

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013a. ČNB: *Přímé zahraniční investice* [online] [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/pzi/index.html

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013b. ČNB: *Přímé zahraniční investice za minulé roky* [online] [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/pzi/minule_roky.html

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013c. ČNB: *Zprávy o vývoji platební bilance* [online] [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013d. ČNB: *Platební bilance v CZK - 2011* [online] [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/platebni_balance_q/bop_czk_2011.htm

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2012. ČSÚ: *Zahraniční obchod České republiky s Německem* [online]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/29004F657F/\\$File/e-601112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/29004F657F/$File/e-601112.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013. ČSÚ: *Statistické ročenky České republiky 2004-2012* [online] [cit. 9. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013a. ČSÚ: *Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika* [online] [cit. 12. 4. 2013]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produkt_\(hdp\)](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produkt_(hdp))

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013b. ČSÚ: *HDP výdajovou metodou (ceny roku 2005)* [online] [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné z: http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_vydaj

DUNN, Robert M. Jr. a John H. MUTTI, 2004. *International Economics*. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-31153-3.

EUROSTAT, 2013. Eurostat: *Real GDP growth rate - volume* [online] [cit. 25. 4. 2013]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

FOJTÍKOVÁ, Lucie, 2009. *Zahraničně obchodní politika ČR. Historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C. H. Beck. ISBN: 978-80-7400-128-4

HOLMAN, Robert, 1991. *Dějiny teorií mezinárodního obchodu*. Praha: VŠE. ISBN 80-7079-505-0.

KOTLÁN, Igor et al, 2001. *Aplikovaná hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates. ISBN 80-86572-01-3

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2012. MPSV: *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2011* [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12927/Analyza_zamestnanost_2011.pdf

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, 2013. MZV: *Německo: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* [online] [cit. 7. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/nemecko/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, 2013a. MZV: *Německo: Seznam platných mezinárodních smluv s Českou republikou* [online] [cit. 7. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/nemecko/smlouvy/index.html

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2013. OECD: *GDP per head, US \$, constant prices, constant PPPs, reference year 2005* [online] [cit. 25. 4. 2013]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=559>

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2013a.
OECD: *Harmonised Unemployment Rate* [online] [cit. 25. 4. 2013]. Dostupné z:
<http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=21760>

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2013b.
OECD: *Current Account % of GDP* [online] [cit. 25. 4. 2013]. Dostupné z:
<http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=21764>

PLCHOVÁ, Božena et al, 2007. *Zahraniční ekonomické vztahy ČR*. Praha: Oeconomica.
ISBN 978-80-245-1285-3

SVATOŠ, Miroslav et al, 2009. *Zahraniční obchod*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2708-0.

ŠIMKOVÁ, Eva, 2005. *Ekonomika zahraničního obchodu*. Hradec Králové: Gaudeamus.
ISBN 80-7041-415-4.

TICHÁ, Lucie, 2007. *Vnější obchodní vztahy ČR*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.
ISBN 978-80-7394-015-7.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
SRN	Spolková republika Německo
HDP	Hrubý domácí produkt
WTO	World Trade Organization
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
SR	Slovenská republika
ES	Evropská společenství
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
EU	Evropská unie
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
SITC	Standardní mezinárodní klasifikace zboží
ČSÚ	Český statistický úřad
ČNB	Česká národní banka
OB	Obchodní bilance
BS	Bilance služeb
OECD	Organisation For Economic Co-Operation And Development
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 10. května 2013

.....
Jan Štěpánek